

HARFA V VETRU

MEDNARODNI CENTER IN MUZEJ POEZIJE

števila 9

december 2025

HARFA V VETRU

Izdajatelj
Harfa v vetru d.o.o.
Velika pot 14
5250 Solkan

Odgovorni urednik in
urednik fotografije
Dušan Arzenšek

Oblikovanje
Sanja Simić

Lektorica
Simona Škul

Oglaševanje
zvone@harfavetru.com

Tisk
Tiskarsko središče d.o.o.
Slovenčeva 19a
Ljubljana

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

DELO

Ko pesnik napiše deklaracijo o neodvisnosti svoje države

Dušan Arzenšek

Pes

*Ko si pripravljáš zajtrk, misli na druge –
ne pozabi nahraniti golobov.
Ko vodiš svoje vojne, misli na druge –
ne pozabi na tiste, ki si želijo miru.
Ko plačuješ račun za vodo, misli na druge –
tiste, ki jih napajajo oblaki.
Ko se vračaš domov, v svoj dom, misli na druge –
ne pozabi na ljudi v šotorih.
Ko greš spat in šteješ zvezde, misli na druge –
nekateri nimajo kje spati.
Ko se osvobajaš v metaforah, misli na druge –
tiste, ki so izgubili pravico do besede.
Ko misliš na oddaljene druge, pomisli nase –
reci: ko bi le bil sveča v temi.*

Mahmud Darviš (1941–2008), ki mu posvečamo tokratno prilogo Harfa v vetru, velja za palestinskega nacionalnega pesnika.

Leta 1988 je napisal tudi palestinsko deklaracijo o neodvisnosti, ki je postala uradna deklaracija za ustanovitev države Palestine. Darviš, eden prepoznavnejših simbolov Palestine, je svojemu narodu, njegovemu boju, odporu in tudi bolečini s svojim delom dal glas. Njegova poezija je politična, zato je tudi branje te poezije praviloma zmeraj politično dejanje. A ob njem so se zadnji dve leti nizale slike grozodejstev v Gazi in pričale o enem najbolj tragičnih obdobjih palestinskega ljudstva, še vedno upajočega, da bo nekoč resnično živelo v svoji državi, kot je bilo zamišljeno davnega leta 1988. Hkrati se že ves čas porajajo vprašanja o tem, koliko je izraelska vlada vedela o dogajanju pred terorističnim napadom v Izraelu 7. oktobra 2023, in predvsem o njenem odzivu nanj. Na to opozarja tudi Pass Blue, neodvisna neprofitna organizacija, ki spremlja delovanje OZN.

Vprašala je:

1. Zakaj je izraelska vlada ignorirala opozorila izraelske vojske nekaj tednov pred napadom, vključno z opozorili vojakinj, ki so prek nadzornih kamer na meji spremljale Hamasove priprave na napad?
2. Zakaj je izraelska vlada ignorirala opozorila Egiptpa tri dni pred napadom, kot je potrdil odbor za zunanje zadeve ameriškega predstavniškega doma, da »se bliža eksplozija dogajanja, in to zelo kmalu, in da bo velika«?
3. Zakaj so izraelske enote »ob napadu ostale na mestu, namesto da bi napredovale«?
4. Zakaj je izraelska vojska po napadu potrebovala sedem ur, da se je odzvala?

5. Glede na priznanje generala Hiramana, koliko od tistih, ki so 7. oktobra umrli v kibucih, so ubile izraelske varnostne sile?

6. Glede na preiskavo generala Bergmana, koliko od tistih, ki so 7. oktobra umrli na koncertu Nova, so ubile izraelske varnostne sile?

7. Ali bo izraelska vlada pojasnila, zakaj je omogočala prenos milijonov dolarjev Hamasu in zakaj zdaj oborožuje kriminalne skupine v Gazi?

8. Ali bo izraelska vlada predložila verodostojne dokaze, ki utemljujejo njene obtožbe, da je Hamas deloval iz bolnišnic, šol, pekarn, mošej in cerkva, ki so jih napadali v Gazi?

9. Ali bo izraelska vlada predložila verodostojne dokaze, ki utemljujejo sorazmernost uporabe sile, glede na to, da lastni podatki izraelske vojske kažejo, da je med žrtvami v Gazi kar 83 odstotkov civilistov?

10. Koliko talcev je bilo osvobojenih ob dogovorjenih premirjih?

11. Koliko talcev je bilo rešenih zaradi operacij izraelske vojske v Gazi?

12. Koliko predlogov za premirje, ki so vključevali določbe o izpustitvi talcev, je izraelska vlada zavrnila med oktobrom 2023 in oktobrom 2025?

Celoten članek je dostopen na: <https://passblue.com/2025/10/29/12-longoverdue-questions-for-the-israelgovernment/>

Odgovorov za zdaj ni. Mogoče pa kdaj bodo.

Prihodnjo številko bomo posvetili izraelskim pesnikom in poeziji.

Deklaracija

Poleg izrednega pesniškega opusa je Mahmud Darviš napisal tudi palestinsko deklaracijo o neodvisnosti. Palestinska osvobodilna organizacija (PLO) je deklaracijo sprejela in velja tudi za globalno sprejeto rešitev konflikta. Z njo so 15. novembra 1988 razglasili državo Palestino v mejah iz leta 1967, na ozemlju, ki je pod izraelsko vojaško zasedbo, in nato leta 1993 s podpisom sporazumov iz Osla sprejeli kompromis, ko so se odrekli 78 odstotkom zgodovinske Palestine, ki jih zavzema država Izrael. Država Palestina obsega Gazo in Zahodni breg, vključno z Vzhodnim Jeruzalemom, a Izrael s svojimi naseljenko-kolonialnimi politikami ves čas vdira na to ozemlje. Če svet resnično želi končati konflikt, predvsem v času agresije v Gazi, sta dve državi edina mogoča rešitev. Deklaracijo o neodvisnosti je razglasil Jaser Arafat 15. novembra 1988 v Alžiru v Alžiriji. Prej jo je sprejel palestinski nacionalni svet (PNC), zakonodajno telo Palestinske osvobodilne organizacije (PLO), z 253 glasovi za, 46 proti in 10 vzdržanimi. Ko so jo na zaključni seji 19. zasedanja PNC prebrali, so jo spremljale stoječe ovacije. Arafat je nato kot predsednik PLO prevzel naziv predsednika Palestine, aprila 1989 pa ga je centralni svet PLO izvolil za prvega predsednika države Palestine. Deklaracija se je nanašala na palestinsko območje, kot je bilo opredeljeno z mejami britanskega mandata za Palestino, ki vključuje celotno državo Izrael ter Zahodni breg in Gazo (takrat del izraelske civilne uprave). Sklicuje se na načrt Združenih narodov za razdelitev Palestine iz leta 1947 in resolucije OZN od leta 1947 na splošno kot legitimno podlago za palestinsko državo.

V dokumentu je Palestina predstavljena kot dežela treh monoteističnih ver, kar je bilo razumljeno kot priznanje zgodovinske povezanosti Judov z njo. Z navajanjem »zgodovinske krivice, storjene palestinskemu arabskemu narodu, ki je povzročila njegovo razselitev in ga prikrajšala za pravico do samoodločbe«, opozori na lozansko pogodbo (1923) in resolucijo generalne skupščine OZN št. 181 kot podporo pravicam Palestincev do lastne države. Deklaracija nato razglasi »državo Palestino na našem palestinskem ozemlju s prestolnico Jeruzalemom«. Meje države, opredeljene kot arabska država, sestavni in nedeljivi del arabske nacije, niso bile določene. Njeno prebivalstvo je bilo opisano z navedbo: »Država Palestina je država Palestincev, kjer koli že živijo.« Odziv Izraela je bil oster. Že 11. in 12. novembra 1988 je izraelska vojska v pričakovanju zasedanja PNC zaprla zasedena palestinska ozemlja, da bi preprečila kakršne koli nemire. Navzočnost vojske se je močno povečala, telefonske in električne povezave so bile prekinjene, postavili so cestne zapore, da bi preprečili palestinskim prebivalcem prehod med območji, odstranili zvočnike v mošejah, trgali palestinske zastave, prebivalce mest pa so vojaki prisilili, da so odstranjevali nacionalistične grafite. Veljati je začela policijska ura, med katero so palestinske prebivalce 24 ur na dan omejili na njihove domove, hkrati pa so prepovedali dostop novinarjem, in izraelski radioteleviziji prepovedali predvajanje kakršnih koli posnetkov z zasedanja PNC. Izraelske patrulje, ki so nadzorovale dogajanje med policijsko uro, so po megafonih opozarjale prebivalstvo, da bodo vsakogar, ki bo odšel od doma, ustrelili. Poleg tega so preventivno aretirali več sto Palestincev. Izraelski minister za obrambo Jicak Rabin je opozoril,

da je vojska »pripravljena uporabiti največjo silo, da bo zatrla demonstracije po kakršni koli izjavi v Alžiru«.

Palestinsko deklaracijo o neodvisnosti so v Izraelu skoraj soglasno obsodili, tudi med desničarskimi in levosredinskimi politikami.

Izraelsko zunanje ministrstvo je podalo uradno izjavo, v kateri je PLO obtožilo, da je »nezmožno ali nepripravljeno priznati realnost«, in opozorilo, da nobeno priznanje deklaracije ne bo pripomoglo k miru na Bližnjem vzhodu, izraelskim diplomatom pa naročilo, naj intenzivno lobirajo pri vladah in novinarskih organizacijah v državah, v katerih so nastanjeni, da deklaracije ne priznajo. Minister za industrijo in trgovino Ariel Šaron je deklaracijo opisal kot zelo nevaren korak in kot odgovor pozval Izrael, naj priključi dele Zahodnega brega. Takrat še poslanec Benjamin Netanjahu, ki je ravno končal mandat stalnega predstavnika Izraela pri Združenih narodih, je deklaracijo zavrnil kot »trik za javnost brez vrednosti«. Načelnik generalštaba Dan Šomron je Palestince opozoril, da »po letu, v katerem so plačevali visoko ceno, od PNC v tujini lahko dobijo le pozive k sočutju, slavnostne deklaracije in nič več«.

Vodja osrednjega poveljstva Amram Mitzna je izjavil, da »je deklaracija oddaljena od ozemelj in od realnosti ... Prebivalci ozemlja so zelo hitro spoznali, da tu s svojimi varnostnimi silami vlada država Izrael in da ta deklaracija nima nobenega pomena. Mi smo tisti, ki odločamo, kaj se bo zgodilo.«

Zaradi policijske ure, ki jo je na palestinskih ozemljih uvedla izraelska vojska, so bila javna praznovanja omejena, vendar je bilo palestinsko prebivalstvo deklaraciji v glavnem naklonjeno. Po navedbah časopisa New York Times so »Palestinci v Gazi, kljub opozorilom, odšli na ulice, takoj ko patrulj ni bilo več videti. Med slavljenjem so bobnali, ploskali, peli in prižigali ognjemete. Ko se je vojska vrnila, so se praznovanci razbežali.« Urednik uglednega palestinskega časopisa Hana Siniora je izjavil, da ga je preplavilo »enako veselje, kot sem ga občutil ob rojstvu svojega prvega otroka«, zanj je bila deklaracija »zmaga glasu zmernosti v palestinskem taboru«. Za uglednega palestinskega misleca Sarija Nuseibeha je bil to »pomemben dan v naši zgodovini«, za katerega je upal, da bo »prinesel mir v regijo«. Predsednik Univerze Birzeit Hana Naser je izjavil, da »to morda ne bo pripeljalo do dejanske neodvisnosti, vendar je prvi korak v tej smeri ... Zdaj imajo Palestinci na Zahodnem bregu bolj opredeljen cilj in, kar je še pomembnejše, Palestinci znotraj in zunaj zasedenih ozemelj bodo soglašali o teh ciljih.«

Deklaracija je lahko še danes izhodišče za ureditev razmer med Palestino in Izraelom.

*Ko se sam vračam domov,
nimam ničesar, razen samote,
v rokah ni prtljage in v sru ni rož.
Vrtnice sem razdaljal
nesrečnikom že od ranega jutra.
Boril sem se z volkovi
in zdaj se vračam domov
brez zvonkega smeha,
brez šelestenja njenega poljuba,
brez prhutanja njenega dotika,
brez njenega vprašanja o meni
in moji nesreči.*

*V samoti si skuham kavo
in v samoti jo spijem,
v življenju sem izgubil ...
izgubil užitek.
Prijatelji moji so svetilka, poezija in samota,
nekaj cigaret in časopisi, črni kot noč.
Ko se vračam domov,
čutim praznino doma.*

Prevedla Mohsen Alhady
in Margit P. Alhady

Pesnikovo poslanstvo

Mahmud Darviš

prevedla Barbara Skubic

Foto: Delo

Glas iz nasada oljk

*Iz nasada oljk
je prišel odmev ...
Križali so me v ognju.
Rekel sem krokarjem: ne raztrgajte me,
morda se bom vrnil domov,
morda bo nebo deževalo,
morda
bo pogasilo nenasitni les.*

*Nekega dne bom sestopil
s križa. Kdo ve,
kako se bom vrnil bos ...gol?*

Mahmud Darviš

(Ljubimec iz Palestine, 1966)
prevedla Barbara Skubic

Nisem eden tistih, ki se z zadovoljstvom gledajo v ogledalo. Ogledalo v tem primeru pomeni razkrivanje sebe v podobi, ki je postala javna last. Hočem reči, podobi, v kateri imajo drugi pravico iskati svoje poteze. In če posameznik v njej najde kaj, kar mu je v izrazu ali upodobitvi podobno ali ga označuje, reče: To sem jaz. Če pa ne najde ničesar, kar bi mu omogočilo vez z besedilom ali sliko, bo odvrnil obraz, rekoč: Ni mi všeč.

Strah me je te opazke, tako priljubljene v odnosu med veliko moderne poezije in večino njenih bralcev, vse odkar je toliko pesnikov razširilo zev med pesmijo in med tistim, ki jo piše znova: prejemnikom, brez katerega – in brez čigar približevanja besedilu – se pesniški projekt ne more uresničiti. Zadeva niha med obema skrajnostma. A kriza poezije, če taka kriza v resnici sploh obstaja, je kriza pesnikov in vsak od njih je dolžen, da si jo prizadeva rešiti na sebi lasten ustvarjalen način. Vem, da bom spet obtožen nasprotovanja moderni arabski poeziji, namreč takšni, kakršno s pomočjo dveh kriterijev definirajo paranoiki: prvi je, da zapirajo jaz in njegovo intimno vsebino in ne dovoljujejo najintimnejšemu, da bi se odprlo navzven, in drugi, da verzificirano poezijo izključujejo iz polja modernosti. Kajti modernosti zunaj pesmi v prozi ni. Ta argument se je spremenil v dogmo in vsak, ki se o njem sprašuje, je obtožen odpadništva. Tisti pa, ki se sprašujejo o modernosti v poeziji, so avtomatično označeni za nasprotnike pesmi v prozi. Ne bom zanikal, da je pesem v prozi izpod peresa nadarjenih eden od najpomembnejših dosežkov sodobne arabske poezije, saj je svojo

poetično legitimnost uresničila s tem, da se je odprla svetu – in drugim literarnim zvrstem – vendar ni edina poetična opcija. Prav tako ni »neizpodbitna rešitev«¹ poetskega vprašanja, ki nima rešitve, saj je kozmos poezije prostran in odprt za vse možnosti, tiste, ki jih poznamo, in tiste, ki jih ne. Kot bralci ne iščemo večplastnih pesniških eksperimentov, če ti ne uresničujejo poetičnega v pesmi, najsi bo v verzih ali v prozi. Vem tudi, da bo moja nova pesniška zbirka, kakor tiste pred njo, v tej kulturi aktivnega sovraštva dala mojim številnim nasprotnikom še več orodja za osebne napade name. Rečeno je bilo – in je in bo še – da sem nehal biti »pesnik upora«. Pred namrščeni sodniki bom priznal, da sem nehal pisati neposredno politično poezijo, katere pomen je omejen, hkrati pa nisem opustil koncepta estetskega upora v širšem pomenu besede. Ne zato, ker so se spremenile okoliščine in smo se preusmerili »iz upora v pogajanje«, kakor namigujejo gorečneži, ampak predvsem zato, ker se poezija slogovno nenehno spreminja, ker je naloga pesnika, da nikoli ne preneha razvijati svojih pesniških orodij, da širi človekova obzorja in da ne ponavlja tistega, kar je bilo že stokrat rečeno ... da ne bi tako vzpostavil pesniškega jezika izčrpanosti, staranja in rutine, poezija pa bi se znašla v pasti, ki ji je nastavljena: da zakrni v jeziku ponavljanja. Ali mar to pomeni opustiti duha upora v poeziji? Ali razen besed Piši, Arabec sem ali Uprl se bom in upiram se ne obstaja še kak drug dokaz upora? Ne potrebno, ne poetično, ne praktično ni, da upornik reče, da se upira, prav kakor ljubimcu ni treba povedati, da ljubi. Ko nas je Gasan Kanafani imenoval »pesniki upora«, se nam še

sanjalo ni, da smo pesniki upora. Svoja življenja smo pisali, kakor smo jih živeli in videli, in vztrajali smo pri tem, da smo, kakršni hočemo biti. In izmenjaje smo pisali ljubezenske pesmi domovini in posameznim ženskam. Ni vse simbolično. Vsaka omemba palme ni omemba ženske ali obratno! Pesnik se ne more osvoboditi zgodovinskih okoliščin, v katerih živi. Poezija nam širi meje svobode in v metaforah kompenzira našo nesposobnost, da bi spremenili resničnost, nas krepi, tako da nam daje jezik, bolj vzvišen od okoliščin, ki nas vežejo in ovirajo harmonijo z našim človeškim bivanjem. In morda nam s tem, da se osvobaja tistega, kar ji brani svobodno poleteti v vesolje brez bregov, pomaga pri razumevanju jaza. Da, fraza o pravici jaza, da se spozna, je ena od oblik iskanja svobode za posameznike, iz katerih je sestavljena skupnost. In tu je poezija pomembna za našo človeškost in za naše individualne skrbi – ki seveda sploh niso individualne: v dolgem boju, ki predstavlja človeško dimenzijo jaza skozi pesniški upor, četudi je poezija ljubezenska ali govori o naravi, četudi morda premišljuje o vrtnicah ali o najobičajnejšem strahu pred smrtjo. Ni res, da palestinski pesnik nima pravice sedeti na obali in premišljevati o sončnih zahodih, se odzvati klicu telesa ali oddaljeni piščali, razen če ni umrl njegov duh, če ni umrl tudi duh kraja v njegovem duhu in se je pretrgala popkovina med pesnikom in njegovim človeškim duhom. Palestinec ni poklic ali slogan. Zares, v prvi vrsti je človeško bitje, ki ljubi življenje in se pusti zapeljati cvetovom mandljevca, ki čuti hlad prvega jesenskega dežja, se ljubi, ker ga k temu pokliče telo, ne zaradi drugega klica ... ki ima

otroke, da bi ohranil ime in rod in življenje, in ne, da bi prosil za smrt, razen če ne bi postala smrt bolj zaželena kakor življenje! To pa pomeni, da dolgi okupaciji ni uspelo izbrisati naše človeške narave in da ji ni uspelo zatreti našega jezika in čustev, četudi jih je želela izsušiti pred cestnimi zaporami. Da, poezija skrbi za moč intuitivnega življenja v nas, in to je dejanje upora; čemu obtožujemo poezijo odpadništva, če pa nas seznanja s tem, kar je v nas čutne estetike in svobode domišljije, in se grdoti upira z lepoto? Kajti lepota je svoboda in svoboda je lepota. In tako je poezija kot branik življenja ena od specifičnih oblik upora. Naj še enkrat vprašam, ali domovina še vedno potrebuje dokaze poezije in ali poezija še vedno potrebuje dokaze domoljubja. Vez poezije z domovino ni odvisna od preplavljenosti s slogani, zemljevidi in zastavami. To je organska vez, ki ne potrebuje vsakodnevnih dokazov, naravna je, zavestna in hotena. Dediščina in izbira. Danost in stvaritev. Slaba domovinska poezija pa žali podobo domovine, katere del so tako boj zanjo kakor ravni ustvarjalnosti, ki jih ne opazimo vedno. Ker je za naše javno in zasebno življenje nujno, da se razvijajo izrazne oblike vseh plati človečnosti, da se razvijajo estetsko v poeziji, literarno v književnosti in odličnost v našem težkem poklicu, opirati pa se moramo na splošne umetniške standarde, ne samo na posebnost palestinske situacije, je to hkrati domoljubna in pesniška naloga in zaradi nje je naša poezija dostop k platformi kreativnega dialoga s svetom, priznavanje naše silne ustvarjalne moči pa pozornost usmerja tudi k domovini te kreativnosti.

Koliko držav imamo radi, ne da bi jih zares poznali, ker ljubimo njihovo književnost? Zabrisimo torej meje med domoljubnostjo poezije in njeno naravno tendenco, da prečka ovire med kulturami in identitetami, in skupaj poletimo do veličastnih človeških obzorij, ne pozabimo pa, da ima poezija posebno vlogo pri izkristaliziranju kulturne identitete ljudstva, ki se bori za identiteto. Da, pesniki si morajo zapomniti vse trpljenje, prisluhniti glasovom odsotnosti, vse slišati in kljubovati vsem bitkam, pri tem pa ne smejo pozabiti svoje naloge, svojega poklica. Ne smejo pozabiti, da poezija načeloma ne prinaša spoznanja s tem, kar reče, temveč s kakovostjo govora, ki je drugačen od običajnega; ne smejo pozabiti, da je poezija užitek, večina in lepota. In da je poezija skrivnostno veselje dajanja prednosti težavam in nesrečam in je potovanje, ki se konča zgolj v iskanju samega sebe v neznanem. In tako sem tukaj, ne branim svoje nove knjige – ne bo je nazaj. Ne mislim več nanjo, odkar me je zapustila, vame pa se je naselilo težko vprašanje: kaj zdaj? Seveda bom branil pravico pesnikov, da iščejo novo poezijo in zavračajo poezijo, ki ni takšna. Kajti beda jecljajočega novega je boljša od sreče okostenele tradicije.

Besede, izrečene ob izidu zbirke Kakor cvetovi mandljevca in še več (2005) v Ramali.

Na tej zemlji

Na tej zemlji so stvari, zaradi katerih je vredno živeti: negotovost aprila, vonj kruha ob zori, žensko zaklinjanje moških, Ajshilovo pisanje, začetek ljubezni, mah na kamenju, matere, ki stojijo na nitih piščali, in strah zavojevalcev pred spomini.

Na tej zemlji so stvari, zaradi katerih je vredno živeti: konec septembra, ženska, ki ima po štiridesetem še vse marelice, ura sonca v zaporu, oblak, podoben roju živalic, aplavz za tiste, ki sredo z nasmeškom v smrt, in strah tiranov pred pesmijo.

Na tej zemlji so stvari, zaradi katerih je vredno živeti: na tej zemlji je njena gospa, mati začetkov, mati koncev. Imenovala se je Palestina. Še vedno se imenuje Palestina. Gospa moja, vreden sem, zaradi tebe. Gospa, sem vreden, da živim.

(1985, Manj rož)
prevedla Barbara Skubic

Kaj je čas naredil z nami in kaj smo mi storili z njim

Barbara Skubic

Postavljena sem pred zanimiv izziv: vprašali so me, kako sem izbirala in prevajala pesmi palestinskega pesnika Mahmuda Darviša, ki so leta 2014 izšle v zbirki *Opisovanje oblakov*. Poskusila sem se izmakniti. Tako dolgo je že od takrat, toliko se je zgodilo vmes, veliko sem pozabila.

A spomin je čudna stvar, drobcji se skrivajo nekam v človekovo jedro in čakajo na priložnost, da se bodo spet pojavili – in se sestavili v podobo, ki kdo ve, če je resnična. Spominjam se, da je knjiga izšla sredi leta 2014. Vem, da sem si oddahnila, ko sem jo končno držala v rokah. Komaj mesec dni pozneje sem začela dvomiti: začela se je izraelska invazija na Gazo in nenadoma se mi je zdelo, da sem za zbirko izbrala same napačne pesmi. Da bi morala, kaj pa vem, izbirati bolj v skladu z Darviševim znanim vzdevkom »pesnik upora«. Torej v skladu s tistim, čemur sem se poskusila pri izboru izogniti.

Začelo se je namreč takole: v začetku leta 2013 – morda pa že proti koncu leta 2012, resnično se ne spomnim več, me je poklical urednik Andrej Ilc in me vprašal, ali bi za zbirko Nova Lirika pripravila in prevedla izbor Darviševih poezij. Če se prav spomnim, sem se s tem dejstvom poskušala izviti: da imam preveč dela, da sem v prvi vrsti prevajalka proze, da ... Zagotovo sem imela še nekaj izgovorov na zalogi. Ne bi niti mogla reči, da so bili prazni. Še danes preveč delam in še vedno sem v prvi vrsti prevajalka proze in dramatike. Poezije sem v vsej svoji karieri prevedla le za vzorec. In velik del tega vzorca obsega Darviš.

Koliko časa imam? Kakšno leto, mesec dni gor ali dol. V kakšnem obsegu? Okoli štiri tisoč verzov. Zataknilo se mi je v grlu. Štiri tisoč verzov je ... veliko. Nisem bila prepričana, da bom zmogla. Pripravila sem si nov krog izgovorov: Darviša v prevodu že imamo. Pesmi bi se podvajale. In

znova: nisem prevajalka poezije. Urednik je blago vztrajal. Izgovorila sem nekaj tednov za premislek in se obrnila na svoje pleme. V kratkem sporočilu na družabnih omrežjih sem jih prosila naj pošljejo svoje najljubše pesmi. In so jih. Nekaj zanimivega sem opazila. Prijatelji – arabsko pišoči pesniki – so brez izjeme izbirali novejšje pesmi. Pesmi, v katerih je Darviš raziskoval intimne vidike identitete, izgnanstva, spomina in jezika. Generacija pesnikov, ki so začeli pisati v devetdesetih minulega stoletja, je govorila o Darviševem vplivu na njihovo spogledovanje s pesmijo v prozi. Zato sem tudi sama začela tam.

Pri zadnjih zbirkah in pri proznem besedilu o poslanstvu pesnika, ki je bilo pravzaprav nagovor ob izidu njegove zadnje pesniške zbirke *Kakor cvetovi mandljevca in še dlje*. V njih sem iskala odgovore na svoje vprašanje, kako se izogniti tisti najbolj očitni nalepki, ki jo je Darviš nosil vse življenje, torej poimenovanju »pesnik upora«.

Kar je seveda bil, ampak »[n]e potrebno, ne poetično, ne praktično ni, da upornik reče, da se upira, prav kakor ljubimcu ni treba povedati, da ljubi. Ko nas je Gasan Kanafani imenoval 'pesniki upora', se nam še sanjalo ni, da smo pesniki upora. Svoja življenja smo pisali, kakor smo

jih živeli in videli, in vztrajali smo pri tem, da smo, kakršni hočemo biti.«

Zakaj sem tako vztrajno iskala odprtino, skozi katero bi lahko vstopila v tisti del Darviševih poezij, ki ni sestavljen iz njegovih najbolj znanih pesmi, tistih, ki so jih skozi desetletja recitirali ali peli nabitno polni stadioni in športne dvorane, kamor so se po uteho zatekali tisoči Palestincev v izgnanstvu?

Spomnimo se še enkrat, bilo je leto 2013 in zahodno zanimanje za arabsko književnost je bilo še vedno, kakor je grenko izjavil v iraški pisatelj Sinan Antun, »forenzično«: od začetka tisočletja so bili prevodi arabske književnosti pogostejši, a arabsko pišoči avtorji so bili za širšo javnost v zahodnih državah neredko zgolj »informativni«, torej nekdo, ki »nam« bo pomagal razumeti orient. V precejšnjem delu zahodne javnosti (no, tiste, ki jo jaz poznam, seveda) je veljalo, da je arabska književnost bolj didaktični pripomoček, s pomočjo katerega bomo lažje razumeli, kaj Arabci mislijo (in zakaj ne mislijo, ampak čustvujejo – da, da, taki časi so še bili).

Domisljala sem si, da sem s svojim delom do takrat vsaj malenkost prispevala k razbijanju te podobe, in na tej poti sem hotela vztrajati. Proti zgodnjim zbirkam in najbolj znanim pesmim, tistim, ki so me spravljal v jok, nisem imela nič, seveda ne, a preden sem se jim posvetila, sem hotela spoznati pesnika v tisti drugi, intimnejši luči. Pa tudi kot upornika proti nalepkam, ki jih je dobil.

Kajti četudi oboževan, je bil Darviš za časa življenja vendarle deležen tudi neodobravanja. Nekaj ga je bilo na račun njegovega dejanskega političnega udejstvovanja, pa na račun njegove odločitve, da se ustali v Kairu ... A sama bi se vendarle posvetila dvema točkama, ko je bil deležen kritik zavoljo svoje poezije.

Prvi tak primer je sicer še

vedno političen, saj je pesem politična: ne prav zgodnja, a še vedno zanesljivo del poezije upora. Leta 1967, takoj po koncu vojne, je Darviš napisal pesem *Vojak sanja o belih lilijah*, zaradi katere so ga nekateri obtožili kolaborantstva. Pesem namreč humanizira nasprotnika – izraelskega vojaka, ki govori o svojih občutkih, doživljanju vojne in domovine. Lahko si predstavljam, da so verzi takrat sprožili vihar, a ko jih znova berem danes, decembra 2025, me mi zdijo po eni strani vsevedni, hkrati pa mi parajo srce:

Domovina je zanj – mi je rekel – okus materine kave, vrnitev zvečer.

»In dežela?« sem ga vprašal. »Ne poznam je,« je odvrnil, »ne čutim je kot kožo in utrip, kakor trdijo v pesmih.«

[...] Pripovedoval mi je o trenutku slovesa, kako je mati molče jokala, ko so ga odpeljali na fronto, in mu je njen tesnobni glas pod kožo vžgal novo željo, da bi na ministrstvu za obrambo rasle golobice, da bi rasle golobice.

Vojak, ki je sanjal o belih lilijah je bil, kot je postalo znano desetletja pozneje, izraelski zgodovinar Shlomo Sand, Darvišev prijatelj iz časov, ko sta bila člana komunistične partije Rakah.

Po letu 1967 se Darviševa poezija začne obračati bolj v intimo, kar ni bilo povsod dobro sprejeto, a kakor trdi sam, »[n]i res, da palestinski pesnik nima pravice sedeti na obali in premišljevati o sončnih zahodih, se odzvati klicu telesa ali oddaljeni piščali, razen če ni umrl njegov duh, če ni umrl tudi duh kraja v njegovem duhu in se je pretrgala popkovina med pesnikom in njegovim človeškim duhom. [...] Palestinec ni poklic ali slogan.«

In še: »Rečeno je bilo – in je in bo še – da sem nehal biti 'pesnik upora'. Pred namrščenimi sodniki bom priznal, da sem nehal pisati neposredno politično poezijo, katere pomen je omejen, hkrati pa nisem opustil koncepta estetskega upora v širšem pomenu besede.« Darviš ni nikoli nehal biti pesnik upora. Morda se je njegovim sopotnikom zdelo tako, mi pa imamo privilegij, da lahko njegov opus gledamo v celoti: vse, s čimer se je ukvarjal v svojih zadnjih pesmih, je

zasejano že v zgodnjih zbirkah, in vse, kar ga je proslavilo kot mladega pesnika, ostaja v njegovi poeziji do konca.

Dokaz za to je pesem, ki se je znašla na vseh seznamih, s katerimi so me zasuli prijatelji, v do tedaj prevedenih izborih Darviševih poezij pa je nisem našla. Kdo ve, morda je prevod v slovenščino še danes bolj izjema kot kaj drugega. Katera pesem? *Lorca*, seveda. Kar je pravzaprav smešno, saj je ljubezen, ki jo je Darviš čutil do Lorcovih poezij, dobro raziskana. Pesem je izšla v njegovi prvi »pravi« zbirki, *Listi oljke* iz leta 1964 in – ker je bil Darviš pesnik upora, zanimanje za arabsko literaturo pa še desetletja pozneje precej forenzično – pesem, ki je izšla v isti zbirki kot pesmi *O človeku* ali *Osebnostna izkaznica*, ni imela velikih možnosti, da zaslovi.

A ker je bila moja naloga za ta prispevek, naj premislim o izboru, ki sem ga opravila pred več kakor desetletjem, se seveda sprašujem tudi, kako bi izbirala danes. Mislila sem, da bo to vprašanje pomembnejše pri poznejših zbirkah, pa se je pojavilo že kar pri prvi: *Lorca* bi se zagotovo znova uvrstil v izbor, sama sebi pa nisem mogla verjeti, česa v antologijo nisem uvrstila. Kako – zakaj – sem se odločila, da v izboru ne bo pesmi *O vztrajnosti*? Pri čemer se mi tudi sanja ne, če bi dejansko uporabila besedo »vztrajnost«. Ali bi danes, po vsem kar vemo in kar smo videli v zadnjih dveh letih, *sumud* prevajala drugače? Kako bi, po premisleku, v slovenščini zvenel verz »Če bi oljke vedele za roke, ki so jih sadile, bi se njih olje spremenilo v solze«?

Leta 2013 smo živeli v drugačnem svetu, se mi zdi. V svetu, kjer se je zdelo pomembno, da se osredotočim bolj na pesnika pesnikov, tudi takrat, ko ga obtožujejo, da se je izneveril tradiciji: »Vem, da bom spet obtožen nasprotovanja

Lorca

Odpuščanje krvavih rož. Lorca, in sonce imaš v rokah

in križ, ki nosi ogenj pesmi.

Najlepši vitezi noči romajo k tebi

z mučenikom in mučenico.

Tak je pesnik, potres in orkan

in veter, kadar rjove.

Ulica ulici šepeta, če gredo po njej njegovi

koraki,

zatorej leti, kamen!

Tak je pesnik: glasba, recitiranje, molitev

in sapa, če šepete.

Nežno vzame leptotico

in lune so mu gnezdo, kadar sede.

Španija ostaja najžalostnejša mati,

lase je razpustila čez ramena

in na oljčne veje črne noči

obesila svoje meče.

Kitarist se ponoči poda na ulice,

kjer poje na skrivaj.

S tvojo poezijo, Lorca, zbira vbočajme

iz oči revežev.

Črne oči v Španiji gledajo nezaupljivo

in besede ljubezni so neme;

pesnik si v dlan koplje grobnico

s tem, kar pove.

Pozaba ne zna več hoditi v luči tvoje krvi,

zato so se v kri odele rože lune.

Najžlahtnejši meč je beseda iz tvojih ust

o ciganski romanci.

Zadnje novice iz Madrida, rana je rekla:

potrpežljivi je sit potrpljenja.

Ponoči so ubili Juliano, cvetovi pomarančevca

pa ne nehajo dehteti.

Najlepše novice iz Madrida

so tiste, ki pridejo jutri.

(Listi oljke, 1964)

moderna arabska poezija, namreč takšni, kakršno s pomočjo dveh kriterijev definirajo paranoiki: prvi je, da zapirajo jaz in njegovo intimno vsebino in ne dovoljujejo najintimnejšemu, da bi se odprlo navzven, in drugi, da verzificirano poezijo izključujejo iz polja modernosti.«

Včasih se prevajalec obesi na kakšno besedo. Spomnim se, da sem dolgo premlevala, ali lahko uporabim besedo »verzificirana«. Sledile so dolge elektronske debate z eno pesnico in dvema pesnikoma, ki imajo pesem v prozi za svoj naravni habitat. Kako naj to prevedem? Jaz sem si razbijala glavo, oni pa so se zabavali. Kar pogoljufaj. In sem: Darviš dejansko govori o metrični poeziji, ki pa je avtomatično tudi v verzih. Njegova poezija (še posebej pesmi, ki sem jih vključila v svoj izbor) redko uporablja tradicionalne arabske metrumne, je pa v verzih. In citat se nanaša na jezo, ki jo je požel, ko se je, kot eden od velikanov pesmi v prozi, znova obrnil k verzju. Bi danes znova prevedla tako? Ne vem.

Kot sem zapisala že v začetku tega eseja: le mesec dni po izidu antologije *Opisovanje oblakov* sem se že spraševala, ali sem izbrala prave pesmi. Danes

se ne sprašujem več: morda bi kakšno dodala, izpustila ne bi nobene. Tako kakor takrat se mi tudi danes zdi, da je ravno tako pomembno brati pesmi, v katerih se Darviš poigrava z jezikom, kakor tiste, v katerih izraža bolečino palestinskega ljudstva. Pesmi, ob katerih se mi vsakič, neštetoč, naježi koža, pa naj jih berem ali poslušam, govornice ali uglasbene in zapete. To so tiste, ki govorijo, zakaj je na tej zemlji vredno živeti in o strahu tiranov pred pesmijo. In pesmi, ki so mi pri prevajanju dale vetra, kot na primer *Samostalniški stavek*, ki sem jo morala – ljubiteljica dejanj – prevesti tako, da ne vsebuje niti ene osebne glagolske oblike. (Kakopak, zato pa je »samostalniški stavek« oziroma dvanajst samostalniških stavkov.)

Samostalniški stavek:

*moja ranjena
sreča kakor sončni zahod na
tvojih tujih oknih.*

Palestinski pesnik ima pravico sedeti na obali in premišljevati o sončnih zahodih. Vsi Palestinci imajo pravico sedeti na obali in premišljevati o sončnih zahodih. Vsi ljudje imamo pravico sedeti na obali in premišljevati o sončnih zahodih.

V besedilu so citirani odlomki iz Darviševega nagovora *Pesnikovo poslanstvo* in pesmi *Vojak sanja o belih lilijah* in *Samostalniški stavek*. Naslov eseja je nekoliko preoblikovan verz in pesmi *Ne pišite zgodovine kot poezijo*. (Mahmud Darviš: *Opisovanje oblakov*. 2014. Ljubljana: Mladinska knjiga

foto: Dušan Armanšek

Stenska poslikava (odlomek)

*Kakor je Kristus hodil po vodi,
tako sem šel jaz skozi svoje videnje. Vendar sem se spustil
s križa, ker me je strah višine in ne pridigam
o vstajenju. Spremenil sem samo svoj srčni utrip
da bi jasno slišal glas svojega sreča.
Junaki imajo orle, jaz pa nežno
grlico, osamelo zvezdo nad streho,
ulico, ki pelje v pristanišče.
Morje je moje.
Svež zrak je moj.
Pločnik je moj, pa koraki na njem,
in seme, razlito po njem, je moje.
Stara avtobusna postaja je moja.
Moja sta duh in tisti, ki ga duh obseda. Bakreni lonci,
verz o prestolu, ključ,
vrata, čuvaj in zvonec so moji.
Moja je podkev, ki je
poletela čez zidove.
Moje je vse, kar je moje.
Strani, iztrgane iz Evangelijev, so moje
in slane sledi solza na
steni hiše so moje.
In moje ime, četudi ga narobe izgovarjam, je moje ime.*

(Stenska poslikava, 2000)

Ječa

*Moj domači naslov je drug,
in urnik obrokov,
odmerek tobaka se je spremenil,
pa barva mojih oblek, obraz in postava.
Tudi luna,
ki mi je tu tako ljuba,
je zdaj lepša in večja.
Vonj zemlje: parjūm,
in okus narave: sladkor.
Kakor da sem na strehi svoje stare hiše
in imam v oči pripeto
novo zvezdo.*

(Ljubimec iz Palestine, 1966)

Atensko letališče

*Atensko letališče nas pošilja na druga letališča. Bojevnik je vprašal: »Kje se bom boril?«
Nosečnica je zavpila nanj: »Kje ti bom rodila otroka?« Uradnik pa: »Kam bom naložil denar?«
Izobraženec je rekel: »Briga me tvoj denar.« Cariniki so vprašali: »Od kod prihajate?« Odgovorili
smo: »Z morja.« Vprašali so: »Kam greste?« Rekli smo: »Na morje.« Rekli so: »In vaš naslov?«
Ženska iz naše skupine je rekla: »Moj sveženj je moja vas.« Na atenskem letališču smo čakali
leta in leta. Mladenič se je oženil z dekletom in nista našla sobe za poročno noč. Vprašal
je: »Kje ji bom vzel nedolžnost?« Zasmjeli smo se in mu rekli: »Fant, to ni kraj za takšna
vprašanja.« Analitik je rekel: »Umirajo, da ne bi umrli. Umirajo po pomoti.« In književnik je
rekel: »Naš tabor bo zagotovo padel. Kaj hočejo od nas?« Na letališču v Atenah se vsak dan
zamenjajo prebivalci. Mi pa sedimo kakor pribiti na stolih in čakamo morje. Koliko let že,
atensko letališče?*

(Manj rož, 1985)

Upkač (odlomek)

*Ljudje so ptice, ki ne letijo.
Ti, upkač besed, izvali pomen, da nas bodo ptice lahko ugrabile iz jezika,
ti, sin napora, ko metulj razpre krila in ga preplavijo čustva,
raztopi našo glino, da bo podoba stvari oplazila svetloba,
polēti, da se odpre razdalja med tem, kar smo bili, in tem, kar bomo –
dlje ko gremo, bližje smo svoji resnici in mejam svojega pregnanstva. Le čeznje bi radi,
dvojnost smo, nebo-zemlja in zemlja-nebo. Okoli nas pa
meje, meje.
Kaj je za mejo? Adama je naučil vsa imena, da bi se odprla velika skrivnost,
skrivnost naše poti v neznano. Ljudje so ptice, ki ne letijo.*

(Vidim, kar hočem, 1990)

Zemlja nam je pretesna

*Zemlja nam je pretesna. Nagneta nas je v poslednji prehod, sekamo si ude, da bi šli skozi.
Zemlja nas stiska. O, da bi bili njeno žito, da bi umrli in živeli. O, da bi bila naša mati
in bi se nas, mati, usmilila. O, da bi bili slike kamenja, ki bi jih naše sanje nosile kakor
ogledala. Videli smo obraze, ki jih bo v zadnji obrambi duše ubil poslednji od nas.*

*Jokali smo ob praznikih njihovih otrok in videli smo obraze, ki bodo naše otroke
vrgli skozi okno tega poslednjega vesolja. Naša zvezda bo zloščila ogledalo.
Kam bomo šli, ko bo konec meja? Kam bodo leteli ptiči,
ko bo konec neba?*

*Kje bodo spale rastline, ko ne bo več zraka? S škrlatno meglo bomo
napisali svoja imena in razkosali himne, da bi jih dopolnili s svojim mesom.
Tukaj bomo umrli. Tukaj, v poslednjem prehodu. Tukaj nekje bo pojila
oljke
naša kri.*

(Manj rož, 1985)

Opisovanje oblakov

*Oblake bi moral
opisati strašno na hitro –
že po drobcu sekunde
niso več isti, so že drugi.*

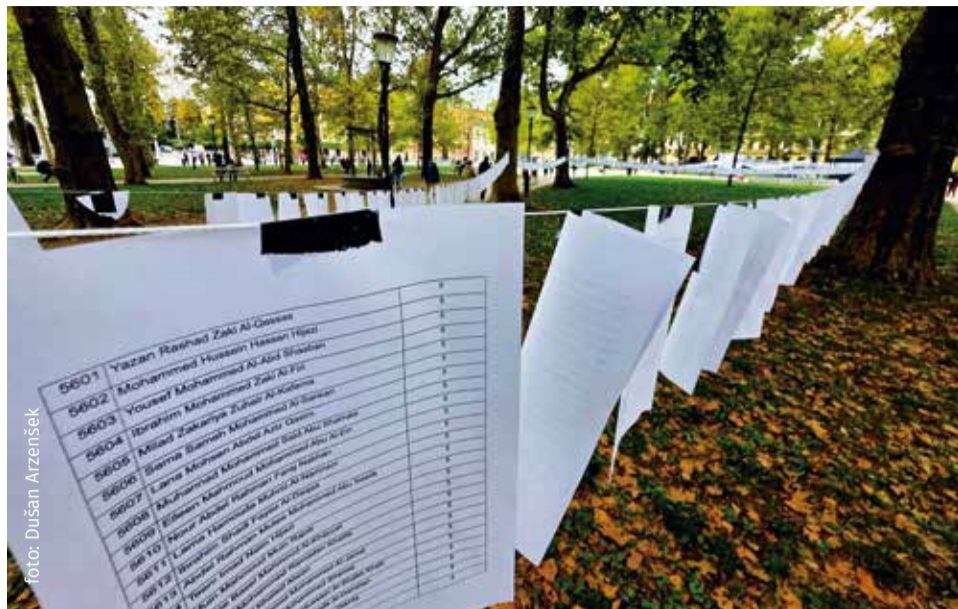
WISŁAWA SZYMBORSKA

*Opisovanje oblakov je dar, ki mi ni bil dan.
Hodim po gori in z višine gledam
v oblake, ki visijo z azurnega svoda,
lahki in prosojni,
kakor bombaž, ki ga melje veter,
kakor bela misel o pomenu obstoja.
Morda bodo bogovi popravili zgodbo o stvarjenju:
»Vesolje nima dokončne podobe ...
in oblike ne zgodovine ...«
Gledam z višine in vidim izbruh oblik
iz ftrivolne neoblike:
ptičje perje požene iz rogov belega jelena,
in iz krila morskega ptiča vstane
človeški obraz ...
Oblaki nas rišejo po svoje
in mešajo obraze s prividom,
nič ni dokončno, in nihče, kajti v trenutku
bo tvoja nova podoba slika tigra,
ki ga je ranilo žezlo vetra ...
Neznani slikarji se še kar igrajo
pred teboj in rišejo absolutno neskončnost,
belo, kakor oblaki na zidu vesolja ...
In pesniki gradijo hiše iz oblakov
in odidejo ...
Za vsako občutje je podoba
in za vsak čas oblak,
a oblaki so v vetru kratkega veka,
kakor je začasna večnost v pesmih,
ki ne izgine in ne traja ...
Na srečo lahko hodim po gori
in z višine gledam
v oblake.*

(Ne opravičuj se za to, kar si storil, 2003)

Besede brez domovine

Matjaž Zorc

Poezija in umetnost nasploh nista statični in nespremenljivi dimenziji našega delovanja. Ne le v ozkem literarnozgodovinskem pogledu, neka literatura je morda v svoji kontemporarnosti izjemno priljubljena in čislana, čez čas pa zbledi in se izkaže le za muho enodnevnico, kot se je denimo zgodilo pri nas s Koseskim in Prešernom. Seveda je takšna kanonizacija odvisna od kompleksnega součinkovanja več razsežnosti, in ne le zgolj od nekakšne imanentne in nespremenljive kvalitete tega ali onega pisanja; učinki neke umetnosti so spremenljivi in odvisni od okusov, trenj, dogodkov ter dominant tega ali onega zgodovinskega obdobja. Poezija, literatura in umetnost v tem smislu funkcionirajo z nestanovitnostjo kakšnega procesa v naravi – četudi se da marsikaj zelo natančno napovedati in predvideti, nas naravne katastrofe vsake toliko opomnijo, kako malo vpliva imamo na razvoj nekaterih nenadzorljivih silnic.

Včasih kak zgodovinski dogodek neko umetnost še posebej opolnomoči. In najbrž bi težko našli

Ena beseda

Šepet besed v nevidnem je glasba pomena. Obnovi se v pesmi, o kateri bralec zaradi skrivnosti misli, da je njegova!

Ena sama beseda, samo ena beseda, ki zasije kot diamant ali kresnica v noči asonanc, spremeni prozo v poezijo!

In ena običajna beseda, ki jo izreče brezbriznež nekemu drugemu brezbriznemu na razpotju ali trgu, naredi pesem možno.

Prozni stavek brez ritma in rime, če ga pesnik uporabi spretno in ustrezno, mu pomaga odkriti ritem in osvetliti poti pomena v mraku besed.

Mahmud Darviš

boljši in tudi grozljivejši primer od palestinske poezije. Oziroma če se osredotočimo na objekt tega pisanja, poezije Mahmuda Darviša, najbolj znanega palestinskega in arabskega pesnika. Darviš je bil že za življenja svetovno znan pesnik, ikona palestinskega odpora v času vzpona rasistične države Izrael in postopne popolne dehumanizacije palestinskega prebivalstva na njenem ozemlju in ozemlju, ki ga okupira; prav palestinski odpor je bil tako zelo odtisnjen v imaginariju njegovega ustvarjanja, da je bil deležen očitkov, kadar je na svoji dolgi pesniški poti pesnil še o čem drugem kot tragediji palestinskega življenja in odpora.

Veliki palestinski pesnik piše o metafiziki pisanja, pesmi, proze in njihovih prepletajočih se odnosih? Kaj takega, kako si lahko privoščiti, da ne prestando ne kriči tuge svojega ljudstva? A prav v tem je trik izjemno uspešne in do nedavnega globalno prevladujoče sionistične propagande, katere glavni smoter je dehumanizacija Palestinec, ter klasičnega zahodnega paternalizma; v naših očeh Palestinci ne morejo biti drugega kot žrtve brez subjekta. Glavna izraelska maksima, še preden so prebivalci Gaze postali človeške živali, katerih novorojenčki morajo krkniti

v inkubatorjih brez elektrike, je od samega začetka bila, da palestinski narod ne obstaja, da gre za izmišljotino, da so šele sionistični Judje v Palestino prinesli civilizacijo, kulturo in red. Kar je seveda faktično zgodovinska zabloda in neresnica; Darviševa poanta, ko v pesmih preiskuje metafiziko, filozofijo, ljubezen, Biblijo, različne registre in možnosti človeškega izkustva, je ravno nasprotna: ja, kraja zemlje in etnično čiščenje ter življenje v apartheidu je zgodovinsko moja usoda in usoda mojega ljudstva, ki se ji vse življenje upiram, a zaradi tega nisem nič manj človek, ravno nasprotno. Širina njegove poezije je močno orožje proti izraelskemu razčlovečenju, zaradi nje so njegovi zločini toliko strašnejši. Žal pa je slednjič prav genocid v Gazi in novo opomenil predvsem tisti del Darviševe poezije, ki neposredno nagovarja izraelsko okupacijo in palestinsko dehumanizacijo.

Upor

Zvežite me, prepovejte mi zvezke in cigarete, v usta mi nasujte pesek. Poezija je kri za sree, sol za kruh in balzam za oči, pišemo jo z nohti, z očmi in bodali. Pisal jo bom na zaslíšanju, v kopalnici in hlevu, pod bičem in v okovih, pod težo verig. In milijon ptic mi bo na vejah mojega srca vdahnilo bojevit napev.

Mahmud Darviš

Palestinski Arabci so za Izrael že od njegove inavguracije leta 1948 predvsem nekaj, kar je treba odstraniti iz te šovinistične države. Kljub temu je bilo palestinskemu prebivalstvu dovoljeno prevzeti določene identitete: predvsem begunstvo, revščino, nasilništvo in popolnoma izmišljeno nekultiviranost. Ko Palestinec začne protestirati, je neotesan. Ko demonstrira, je nevaren. Ko se upre brez nasilja, je varnostna grožnja. Ko se upre z orožjem, je terorist. Takšno nepravilno, žalostno in v bistvu zločinsko zirozoma kriminalizirano stanje zelo dobro izraža Darvišovo pisanje.

Genocid v Gazi je torej izjemno opolnomočil in aktualiziral palestinsko in Darvišovo poezijo, a če se preprijemo iz šoka izraelske brutalnosti, ki je enklavo zravnila z zemljo, uničila bolnišnice, univerze, šole, knjižnice in nasploh povzročila infrastrukturni kolaps ter še vedno nediskriminatorno pobija in trpinči moške, ženske, starejše in otroke, jasno uvidimo, da gre le za nadaljevanje splošne izraelske politike z drugimi, genocidnimi sredstvi. Spomnimo se na sprevrženo logiko v besedah nekdanje izraelske premierke Golde Meir: »Palestincem ne bomo nikoli odpustili, ker so nas prisilili, da tako ravnamo z njimi.« To se danes pozna v psihičnih težavah izraelskih vojakov; znan je primer, o katerem je poročal CNN, ki je objavil zgodbo o zatravmiranem Izraelcu, ker je z gosenicami tanka mlel gomile palestinskih trupel ... vojaške psihoze so jasno vse močnejše. O vseh teh bizarnih etičnih polomih je že pred desetletji pesnil Darviš; tako se v zdajšnjem trenutku vsebina njegovih pesmi še strašneje odvíja neprikrito in vsem na oči.

Zakon strahu

Morilec gleda privid umorjenega in ne njegovih oči, brez obžalovanja. Tem okoli sebe govori: »Ne obtožujte me, strah me je. Ubil sem, ker me je bilo strah, in ubijal bom samo iz strahu.« Ti isti gledalci, ki imajo raje psihoanalizo kot nauk pravičnosti, pravijo: »On se samo brani.« Druži, ki občudujejo zmagao napredka nad etiko, govorijo: »Pravičnost je to, kar poklanja radodarnost moči. Umrjeni bi se moral opravičiti zaradi šoka, ki ga je povzročil morilec!« Tretji, ki obvladajo razliko med stvarnostjo in življenjem, rečejo: »Ko bi se ta nesreča zgodila kje drugje kot v tej sveti deželi, mar bi umorjeni sploh imel ime in slavo? Pojdimo torej potolažit prestrašenega!« Ko so hodili v povorki solidarnosti s prestrašenim morilecem, so jih nekateri mimoidoči tuji turisti spraševali: »Kaj pa je zakrivil otrok?« Odgovorili so: »Odrasel bo in splašil sina prestrašenega.« »In kaj je zakrivila ženska?« Rekli so: »Rodila bo spomin.« »Pa drevo, kaj je zakrivilo?« Rekli so: »Z njega bo vzletela zelena ptica.« Vzklikali so: »Strah in nepravilnost sta temelja oblasti!« Privid umorjenega pa je zrl nanje z jasnega neba. In ko so streljali nanj in niso videli niti kapljive krvi ... so običali v strahu!

Prav to je grozljiva zmagasionistične ideologije in propagande: da so do nedavnega ves svet prepričali, kako je za idejo in prakso Izraela največja grožnja prav obstoj Palestinec in njihova človeškost, življenje, njihove matere, otroci, misli ... vsak umorjen palestinski otrok je le še nerazvit terorist. To gotovo drži, če Izrael vidimo kot to, kar je in želi biti: etnično čista judovsko supremacistična

država. Za take entitete je temeljna grožnja vsak obstoj drugosti. Večina izraelske družbe ima vse to ponotranjeno kot naravno stanje in šele v zadnjih dveh letih, ko je svet v visoki ločljivosti in v živo spremljal zločine izraelske države in vojske – ki je, mimogrede, tako imenovana ljudska vojska, vojaški rok je obvezen tako za ženske kot moške, izraelska družba je militarizirana, zaradi česar izraelske krvosodne obtožbe, kako nihče v Gazi ni nedolžen, pravzaprav opisujejo Izrael ter njegovo predvsem zahodno globalno podporo; nihče v Izraelu in na Zahodu ob genocidu v Gazi ni nedolžen ... Mahmud Darviš je torej to razsežnost palestinskega brezdomovinskega in okupiranega obstajanja aktivno poznal, jo trpel in pesnil; ob današnji skoraj popolni destrukciji in negotovi prihodnosti ter razblinjenju večdesetletne izraelske propagande so njegovi pesniški opisi nekdanjega palestinskega življenja, ko so po opustitvi oboroženega odpora korak za korakom izgubljali politične upe, kar je privedlo do genocida, bolj učinkoviti in nujni kot kadarkoli.

Osebna izkaznica

Zapiši: Arabec sem in številka moje izkaznice je petdeset tisoč, osem otrok imam in deveti prihaja poleti, se zato jeziš? Zapiši: Arabec sem in trdo delam s sotrpini v priporu, osem otrok imam, lomim jim kruh, obleke in zvezke iz skal, pa vendar ne prosim miloščane pred tvojimi vrati in se kljub temu ne ponižujem pred tvojim pragom, se zato jeziš?

Zapiši: Arabec sem ime brez primka, potrpežljivo živim v tej deželi, v kateri vse biva na izbruhih besa, Moje korenine so pognale tu že pred rojstvom časa, pred začetkom dob, pred cipresami in oljkami, pred pošanji trave, Moj oče izhaja iz družine pluga in ne od plemenite gospode in moj ded je bil kmet brez plemiškega rodu, učil me je o vzvišenosti sonca še pred branjem knjig, Moja hiša je stražarjeva koč iz drv in slame, Si zadovoljen z mojim stanjem? Sem ime brez primka, Zapiši: Arabec sem, barva mojih las je črna kot oslje in moje oči so rjave, Moje posebnosti: Na glavi nosim ruto z ikalom, moja roka je raskava, trdna kot skala in opraska vsakogar, ki se je dotakne, Moj naslov: Prihajam iz razorožene, pozabljene vasi, z ulicami brez imen, vsi vaščani so na polju ali v priporu, se zato jeziš? Zapiši: Arabec sem, Izropal si vinograde mojih prednikov in zemljo, ki smo jo obdelovali jaz in moji otroci, Ne meni ne mojim vnukom nisi zapustil ničesar, razen teh skal, Mar bo tudi te vzela vaša vlada, kot se govori? Napiši na začetek prve strani: ne sovražim ljudi in nikoogar ne napadam, Toda če sem lačen, jem meso svojega napadaleca, zato se varujte moje lakote, varujte se mojega srda.

Mahmud Darviš

Izbor kratkih pesmi

Obleganje je čakanje
na nagnjeni lestvi sredi viharja.
Spreminja me iz peveca v šesto struno violine.

Tu, ob strminah gričev, pred zatonom
in ustjem časa,

v bližini vrtov odrezanih senc,
počnemo to, kar počnejo jetniki
in brezdelneži:
gajimo upanje.

Dežela ob svitu,
postali smo manj pametni,
ker strmimo v trenutek zmage.

V naši noči, ki se lesketa od topov, ni noči.
Sovražniki ne spijo,
prižigajo nam luči
v trdi temi kleti.

Nebo je opoldne svinčeno
in ponoči oranžno, srca pa
ostajajo neopredeljena kot vrtnice ograje.

Vi, na praških hiš, vstopite in spijte arabsko kavo z nami,
morda nazadnje le začitite, da ste ljudje, kot mi.

Vi, na praških hiš,
odidite z našega jutra,
morda nazadnje le verjamemo, da smo ljudje, kot vi.

Med obleganjem
najdemo čas za zabavo:
kockamo, beremo svoje novice
v poročilih ranjenega včeraj
in beremo horoskop: v letu
dva tisoč dva se kamera nasmehne
rojenim v znamenju obleganja.

Stanje obleganja

V letu 2025 so kamere le še snuffovski pričevalec
popolnega poraza in nemoči; pa vendar kljub
nepredstavljeni brutalnosti množičnega morjenja,
od katerega so profitirale vse glavne zahodne
multinacionalke od Googla, Amazona in Mete
do Airbnb-ja, pri katerem je žrtve prvič odbirala
umetna inteligenca in ko so izraelski vojaki
palestinske otroke uporabljali kot tarče za strelske

vaje – otroci so do bolnišnic
prihajali po skupinah, ranjeni v
glavo, trup, roke, noge, moda ...,
iz palestinstva kipi strašno,
neuklonljivo upanje in življenjska
žeja, ki je ne more ubiti niti
množična smrt. Ta up in žeja sta
prisotna od nakbe naprej, takšna
ju upesnjuje Darviš.

Darviš je pesnik širokih
razsežnosti in mnogih identitet;
v svojem ustvarjanju je vsako
pesniško zbirko koncipiral kot
bistveno drugačno od prejšnje, s
čimer njegovi verzi zaobjemajo
skoraj nepregledljiv spekter
poezijskih registrov. Izbor v
knjigi *Domovina iz besed*, ki sta
ga opravila prevajalca Mohsen
Alhady in Margit P. Alhady, je
reprezentativen, četudi obsega
le manjši del Darviševega opusa;
tako bi lahko na tem mestu
navajali marsikatero pesem,
ki bi ponazorila to širino, a
vendarle je zgodovinski trenutek
palestinske katastrofe takšen,
da se je treba fokusirati na del
poezije, v katerem se uteleša
palestinska vitalna želja po
preživetju in obstanku na svoji
zemlji, locirati zahodno podprte
izraelske morilske ideologije
in samoupravljanja. Prav v tem
smislu poezija v nasprotju z
običajnim motrenjem zadobi
tako rekoč eno od ključnih
funkcij: namesto standardne
modalnosti o preiskovanju
najintimnejših človeških
globin pesmi postanejo živa
priča, zaznamek in manifest,
najaktualnejša razsežnost
nekega porajanja svobode, ki je
ne more zatreti niti množična
smrt.

Ko izginejo letala, vzletijo golobi
beli, beli, s svobodnimi krili
umijejo lice neba, spet dosežejo prostranost in si prilastijo
zrak in zabavo. Vse višje in višje letijo
golobi beli, beli. Ko bi le bilo nebo
resnično (je rekel mimoidoč med dvema bombama).

Ciprese za vojaki so minareti, ki
branijo nebo pred spustom. Za železno
ograjo, pod stražo tanka, urinirajo vojaki.
Jesenski dan nadaljuje svoj zlati sprehod
po široki cesti kot cerkev
po nedeljski maši ...

Tu stojimo. Tu sedimo. Tu vztrajamo.
Tu bomo večno. Imamo en sam cilj:
obstajati.
Šele potem se bomo razhajali o vsem.
Razhajali se bomo o podobi narodne zastave
(in dobro bi storilo, ti moje živo ljudstvo,
ko bi si za simbol izbralo preprostega osla).
Razhajali se bomo o besedilu nove himne
(in dobro bi bilo, ko bi si izbralo svatbeno pesem golobov).
Razhajali se bomo o obveznostih žensk
(in dobro bi bilo, ko bi si izbralo damo za vodjo varnostne službe).
Razhajali se bomo o odstotkih in o tem,
kaj je javno in kaj zasebno.
Razhajali se bomo o vsem. Toda imamo en sam cilj:
obstajati.
Šele potem najde človek čas za izbiro cilja.

In ni le neuničljiva želja po
svobodi na palestinski zemlji;
osupnejo nas lahko predvsem
empatija, razumevanje, gola
medosebna spodobnost,
predvsem do moralcev. Kot da
je brezpravnemu in oropanemu
ljudstvu brez države ali vsaj
minimalnega standarda, da so
nekje enakopravni državljani,
in kakršnihkoli samozadostnih
sredstev proti eni najmočnejših
vojsk na svetu z najsoodobnejšim
orožjem in podporo največje
svetovne sile ostala le –
človečnost. Jo bodo še lahko
čutili ob sedanjem neizmerno
objestnem izraelskem gonu
po morjenju in njegovi
poživljenosti, ko vojaki na
družbenih omrežjih pozirajo
v spodnjem perilu pregnanih
in pobitih Palestink? Morda
pa lahko njihovi morilci poleg
sebičnega posttravmatskega
stresa zaradi pobijanja otrok
ob palestinski kulturi in poeziji
začutijo čisto preprost človeški
sram. Ki naj mu sledi zavest
o globini etične katastrofe,
katere avtorji in izvajalci so.
Šele potem lahko ob priznanju
enakovrednosti palestinskih
življenj sledi čas za nove poskuse
politične pomiritve.

Ko se oddaljuje

Sovražnik, ki pije čaj v naši koči,
ima v dimu kobilo in hčer z
gostimi obrvmi, rjavimi očmi in lasmi,
dolgi kot noči petja na ramenih. Njena slika
ga spremlja, ko prihaja k nam na čaj. Toda nič
nam ne pove o njenih večernih opravkih in o
konju, ki so ga pesmi pustile na vrhu griča ...

V naši koči si sovražnik odpočije od puške,
odloži jo na dedov stol, kot gost si
lomi naš kruh. Za hip zadrema na
sedežu iz bambusa in nežno poboža
kožuh naše mačke. Vedno nam pravi:
Ne zamerite, žrtve!
Vprašamo ga: Kdo pa je to?
Odgovori: Kri, ki je ne posušijo noči ...

Ko odhaja, se svetlikajo gumbi na njegovi srajci.
Lahko noč! In pozdravi naš vodnjak
in naše žigovee in počasi stopaj po naših sencah
skozi polja ječmena. Pozdravi tudi našo cipreso
v višavah in ponoči nikoli ne pozabi odprtih hišnih vrat.
Ne pozabi tudi, da se konj boji letal.
In pozdravi nas tam, ko boš imel čas ...

Besede, ki smo mu jih želeli
izreči pri vratih, je dobro slišal,
prav dobro, toda udušil jih je z naglim kašljem
in jih odvrzel ...
Zakaj običe žrtev vsak večer?

Na pamet zna naše pregovore kot mi
in ponavlja naše pesmi
o naših srečanjih v svetih krajih.
če ne bi bilo puške,
bi piščal sledila piščali ...

Vojne ne bo konec, dokler se bo zemlja
vrtela v nas.
Zato bodimo dobri. Prosil nas je,
naj bomo dobri. Bral nam je poezijo
Jeatsovega pilota: Ne maram tistih,
ki jih branim, in ne sovražim tistih,
proti katerim se borim ...
Nato je zapustil našo leseno kočjo
in se spustil kakih osemdeset metrov proti
naši kamniti hiši, tam na obrobju nižine ...
Tujec, pozdravi našo hišo.
So skodelice naše kave
še vedno, kot so bile? Še duhaš vonj
naših prstov na njih? Boš lahko rekel svoji hčerki
z gostimi obrvmi, da ima
odsotnega prijatelja,
ki bi jo želel obiskati z edinim namenom,
da vstopi v njeno ogledalo in vidi svojo skrivnost:
Kako se nadaljuje njegovo življenje, ko ga ni,
namesto njega? Pozdravi jo,
če boš imel čas ...

Besede, ki smo mu jih želeli
izreči, je dobro slišal,
prav dobro, toda udušil jih je z naglim kašljem,
in jih odvrzel. Ko se oddaljuje,
se svetlikajo gumbi na njegovi srajci.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE NOVA GORICA

SNGNG2025/26

Silvestrska predstava

Goran Vojnović
**V ISKANJU
IZGUBLJENEGA JEZIKA**

• Sreda, 31. 12., ob 19.00

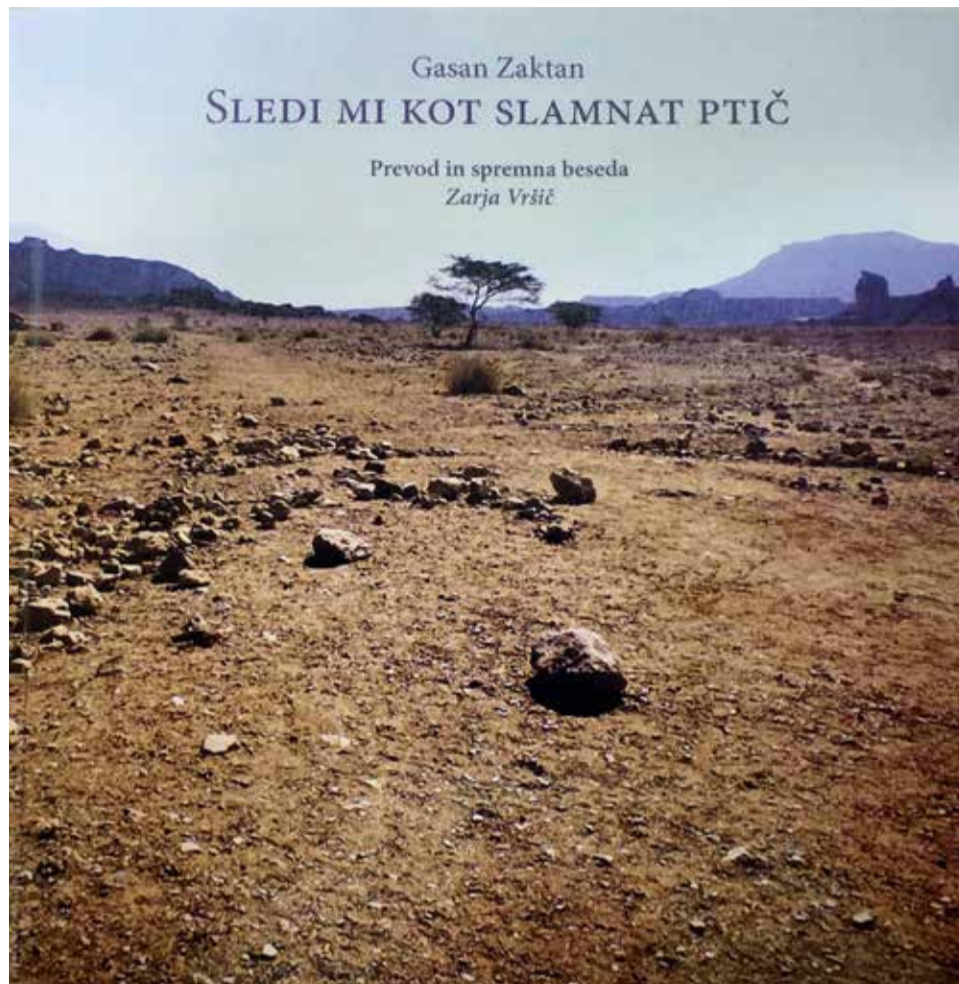
Komična drama obravnava zgodbo dveh bratov,
prvi je zagrižen fašist, drugi pa partizan, danes
funkcionar v jugoslovanski administraciji.

* Ampak saj ne moremo vedeti,
kakšen je bil Giuseppe, preden je doživel možgansko kap.
Zgodovinski viri so nezanesljivi, njegov spomin še bolj,
njegov sin Roberto ve samo to, kar mu je povedal on,
in to, kar mu je o njem povedala njegova mama.
Ki ni vedela niiti teža, da je Giuseppe Slovenec.*

Predprodaja do 23. 12. – 20 €, 16 €
Redna cena – 25 €, 21 €
T 05 335 22 47, 05 335 22 50
E blagajna@sng-ng.si, info@sng-ng.si
www.sng-ng.si

Na sledi slamnatemu ptiču: o branju in prevajanju poezije Gasana Zaktana

Zarja Vršič

Moderno palestinsko poezijo težko obravnavamo ločeno od zgodovinskega in političnega konteksta, v katerem je nastajala. Do srede tridesetih let prejšnjega stoletja je bila še vedno pod vplivom klasične arabske pesniške estetike, potem pa so se pesniki zlagoma začeli osvobajati togih pravil in iskati nove načine izražanja, prek katerih bi lahko bolje upovedovali izkušnjo sodobnega človeka. Opuščali so strogo metrično in ritmično shemo ter začeli pisati v prostem verzju, ki jim je omogočal večjo svobodo in ekspresivnost, čeprav kritiki tem spremembam sprva niso bili najbolj naklonjeni, saj so menili, da gre za kvarne zahodne vplive. Kot ugotavlja prevajalka iz arabščine Margit P. Alhady, so kljub zavračanju tradicionalne oblike in panarabskih

Upor

Zvežite me,
prepevajte mi zvezke
in cigarete,
v usta mi nasujte pesek.
Poezija je kri za sree,
sol za kruh,
balzam za oči,
pišemo jo z nohti,
z očmi,
bodali.

Mahmud Darviš

prevedla Mohsen Alhady
in Marsit P. Alhady.

bivanjsko-filozofskih tem, ki so prevladovali v klasični poeziji, ohranili bogato metaforiko in ekstatični zanos, ki sta značilna za arabsko pesništvo. Po nakbi 1948 je poezija postala eno glavnih sredstev političnega aktivizma, saj je s svojo izrazno močjo krepila narodno zavest in identiteto. Prav tako je bila pesniška forma zaradi svoje neposrednosti, pomenske odprtosti in čustvene nabitosti bolj kot pripovedništvo primerna za upovedovanje bivanjske izkušnje. Obdobje težkih družbenopolitičnih sprememb med letoma 1948 in 1967 je bilo za razvoj palestinske poezije točka preloma; poezija je cvetela kljub surovim eksistenčnim razmeram – ali morda ravno zaradi njih. Pesniki so se dokončno osvobodili starih načinov pesnjenja in začeli slediti različnim svetovnim literarnim smerem, pojavili pa so se tudi novi pesniški tokovi. T. i. pesniki odpora, med njimi Mahmud Darviš, Samih Al-Kasim ali Tavfik Zajad, so bili v arabskem svetu sprva skorajda nepoznani zaradi

slabih diplomatskih odnosov med Izraelom in drugimi arabskimi državami, politične cenzure in omejenega dostopa do njihovih del. Situacija se je postopoma začela spreminjati po letu 1968, ko je palestinski pisatelj in novinar Gasan Kanafani v Libanonu izdal odmevno antologijo z naslovom *Palestinska književnost upora pod okupacijo, 1948–1968*, ki še zdaj velja za eno pomembnejših del o palestinski književnosti. S tem se je poezija dokončno utrdila kot eden najmočnejših izrazov narodne identitete in hkrati postala most med umetnostjo in politično zavestjo.

Poezija upora dandanes v Palestini doživlja nov razcvet. Pesniki in pesnice iz Gaze, kot so Refat Al-Arir, Heba Abu Nada, Ali Abu Hatab ali Hajdar Al-Gazali, znova in znova dokazujejo, da lahko umetnost ohranja človečnost, upoveduje neupovedljivo ter izraža upanje in bolečino v najbolj skrajnih in nehumanih razmerah. »Če že moram umreti, / moraš ti preživeti, / da poveš, kaj se mi je zgodilo,« je zapisal pesnik, aktivist in univerzitetni profesor književnosti Refat Al-Arir, ki je bil decembra 2023 skupaj z družino ubit v enem od zračnih napadov.

Kot piše Fady Joudah, Zaktanov prevajalec v angleščino, so bili mladi palestinski pesniki od leta 1967 v senci starejših politično angažiranih pesnikov. Ti so na posameznika in njegovo identiteto gledali skozi prizmo kolektivnega, zato so pripadniki mlajše generacije začeli iskati nove izrazne možnosti. To seveda ne pomeni, da sodobni palestinski pesniški tokovi obstajajo neodvisno od družbenopolitične resničnosti – prav sodobna poezija, ki dandanes nastaja v Gazi, je eden takih zgovornih primerov –, a četudi se pesništvo izogiba neposredni politični

retoriki, še vedno nosi vso težo zgodovine in spomina. Tudi opus Gasana Zaktana – po besedah Mahmuda Darviša enega najpomembnejših še živelih palestinskih pesnikov – se odmika od mitologizacije izgnanstva in neposrednega političnega aktivizma, a vendarle ostajata osebno in kolektivno v njem tesno prepletana. Zaktan se je rodil leta 1954 v kraju Bejt Zala blizu Betlehema in je sin pesnika, političnega aktivista in učitelja Halita Zaktana. Družina je že zelo zgodaj zbežala v Jordanijo, kjer je Gasan Zaktan odraščal, se šolal in nekaj časa delal kot učitelj športne vzgoje. Pozneje se je – podobno kot že prej številni drugi palestinski literati, denimo Mahmud Darviš, Gasan Kanafani in Samih Al-Kasim – preselil v Bejrut, ki je bil že vse od šestdesetih let živahno kulturno in založniško središče. Potem je nekaj časa bival v Damasku in Tunisu, leta 1994 pa se je vrnil v Palestino. Zdaj živi in ustvarja v Ramali. Je prejemnik številnih domačih in tujih nagrad; leta 2013 je za zbirko *Sledi mi kot slamnat ptič* prejel prestižno Griffinovo nagrado za poezijo in iz rok palestinskega

predsednika Mahmuda Abasa častno narodno medaljo za literarne dosežke. V letih 2014 in 2016 je bil nominiran za mednarodno nagrado Neustadt na področju literature ter leta 2016 dobil nagrado Mahmuda Darviša. Zaktanovo pisanje, prežeto z odsotnostjo, izgubo in doživljanjem časa, je meditativno raziskovanje tako posameznikovega spomina in zgodovine kot kolektivne palestinske izkušnje. Od osemdesetih let je izdal nekaj romanov in več kot deset pesniških zbirk, med katerimi so najbolj odmevne *Stari razlogi* (1982; to je sicer njegova tretja zbirka, ki pa jo šteje za svoj dejanski pesniški prvenec), *Junaštvo stvari* (1988), *Zapeljevanje gore* (1999), *Biografija premoga* (2003) in *Sledi mi kot slamnat ptič* (2008). Fady Joudah ugotavlja, da so nekatere njegove zgodnje zbirke težko dostopne ali celo povsem izgubljene, čeprav je bil leta 2017 načrtovan ponatis. Dandanes lahko posamezne zgodnje pesmi beremo le v pesnikovih izbranih delih. V angleškem prevodu sta doslej izšla dva izbora Zaktanove poezije, zbirka *The Silence That Remains* (2017, prevedel Fady

Joudah) in *Strangers in Light Coats. Selected Poems, 2014–2020* (2023, prevedel Robin Moger). Edina zbirka, ki je v prevodu Fadyja Joudaha izšla v celoti, je *Sledi mi kot slamnat ptič*. Leta 2026 bo pri založbi Seagull izšel še Mogerjev angleški prevod Zaktanove zadnje zbirke *Mesto, o katerem ti nisem povedal* (2025). Zaktanova proza, fragmentarna, poetična in izmuzljiva, je slogovno podaljšek njegove poezije. V romanu *Opisovanje preteklosti* (1995, prevod Samuel Wilder), ki po obsegu meji na novelo, se avtor vrača v svoje otroštvo v obmejnem palestinskem begunskem taborišču Karama na meji z Jordanijo, kamor je družina pribežala iz Palestine. Taborišče je bilo takrat središče palestinskega odpora po šestdnevni vojni, ki so ga izraelske sile leta 1968 porušile do tal. *Opisovanje preteklosti* je zgodba o odraščanju, ljubezni, smrti in kaosu vojnega nasilja ter obenem žalostinka za ljubljeno osebo. V romanu *Stari voz z zavesami* (2011, angleški prevod Samuel Wilder) pa se Zaktan vrača še dlje v preteklost, v palestinsko vas Zakarija, ki so jo po nakbi leta 1948 zavzeli izraelski naseljenci in od koder sta kot begunca zbežala njegova starša. Pripovedovalec skozi spomine na očeta in mater v nelinearni pripovedi raziskuje, kaj pomenijo dom, begunstvo in spomin.

Posamezne pesmi iz zbirke *Sledi mi kot slamnat ptič* so najprej izhajale v mednarodni literarni reviji *Al-Karmel*, katere urednik je bil Darviš. Ta je Zaktana tudi prepričal, naj zbirko objavi, in jo nato posredoval uredništvu libanonske založbe Riyad Al Rayyes. Zbirka je razdeljena na štiri cikle, od katerih najbolj izstopa cikel *Sam in z reko pred seboj*, ki vsebuje dve daljši pesnitvi

Vse je bilo že isto

morda je belina zaves zbledela. od sonca in so kamenčki na hodniku postali bolj okrogli in bleščeči. morda je trava postala daljša ali se posušila vsa tri ogledala so že ista. rjuhe, polica. in metla. slika družine. v usnje vezan Koran. rožni venec pokojne babice

Gasan Zaktan

RICHARD WAGNER TRISTAN und ISOLDE

V režiji legendarnega

ROBERTA WILSONA

PREMIERA:

5. februar 2026 v SNG Opera in balet Ljubljana.

PONOVITVE:

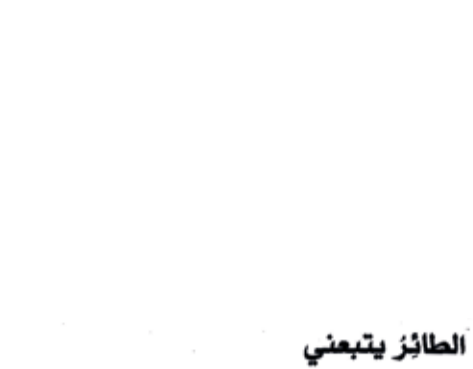
do 16. februarja 2026

Koprodukcija z gledališčem La Monnaie v Bruslju,
Kraljevim gledališčem v Madridu in Vroclavsko opero.

opera.si

Informacije: 031 696 600, blagajna@opera.si

الطائر يتبعني

في العام ألفين أو قبله، ربما،
كان يسكنني مطلع بشبه الصيف في غرف العازين
أدورة في الكلام...

كمشي سعيد على حافة من رخام، وتنظيفها من غبار
خفيف متراكمة في الجوانب البغال التي صعدت
مثل عادتها الجرف...

«... في منزلي
تلد النساء خواتماً»

ويغين عن دنيا وراء الباب
جنة من أحب هنا

ورحلة من رأى ... »

مطلع مثل باقي المطالع
لم أنتشله من التمتعات.

كطير من القش

يتبعني...!

Sledi mi ptič

leta dva tisoč ali morda prej
se je vame naselil začetni verz,
podoben poletju v sobah samcev

preobračal sem ga z besedami,
kakor da se veselo sprehajam
po marmornem robu ali z robov brišem
droben prah, ki ga bodo za seboj pustile
mule, ko se bodo kot navadno vzpele po pobočju

» ... v moji hiši
ženske rojevajo prstane
in izginjajo iz sveta za vrati:
tu je raj tistega, ki ga ljubim,
in potovanje tistega, ki je videl ... «

začetni verz kakor vsi drugi –
nisem ga iztrgal iz mrmanja

sledi mi
kot slamnat ptič

Gasan Zaktan

Izviri

medtem ko mrtvi krožijo okrog njega brez milosti
s svojimi nejasnimi oblikami in spomini na smrt
in izviri brez prestanka odpošiljajo svoja mračna pisma

Gasan Zaktan

širšega zamaha. V njiju lirski
subjekt prehaja med sedanjostjo
in preteklostjo, zasebnim in
kolektivnim, tukaj in tam,
sodobnim pesniškim izrazom in
klasično sufjsko liriko.

Odlika Zaktanove poezije, ki
jo izpostavljajo mnogi kritiki, je
natančno in gibko upovedovanje
vsakdanjega življenja, prostorov
in stvari, nemih prič našega
obstoja. Na videz nepomembne
podrobnosti vsakdanjega
življenja dobivajo poseben
pomen, saj, kakor je zapisal Cole
Swensen, pri Zaktanu velika
pripoved zgodovine sestoji
prav iz drobnih trenutkov
vsakdanjosti. Preteči prisotnosti
smrti navkljub življenje še vedno
nepretirano teče, sestavljeno
iz neštetihih drobnih, čisto
vsakdanjih stvari in opravkov:
loncev z rožami, avtobusov,
ki prečkajo most, molitve ali
brisanja prahu.

V zbirki povsem običajni
predmeti postanejo simbol
za izgubo, spomin in smrt.
Iz navedene pesmi subtilno
pronica odsotnost, ki pa ni zato
nič manj grozljiva in tesnobna
– slike tistih, ki so nekoč bili,
zapuščene hiše in predmeti.
Mrtvi obstajajo kot spomini,
ostanki na pokopališčih in
prikazni, tako kot Zaktan pravi
v pesmi *Izviri*.

Spominjanje pa ni izraz
nostalgije, temveč tiho, a
vztrajno kljubovanje pozabi. V
Spevu sadovnjaka, *Spevu čuvaja*
sadovnjaka ter *Spevu čuvaja*
sadovnjaka in njegovega sina so
mrtvi prisotni kot glas, ki iz
onstranstva pripoveduje svojo
zgodbo:

*kot veš, sem že dolgo mrtev
in spim na mrzlem kamnu kot
staro poletje,
sonce me obrađa na levo in
desno
in ptiči mi kljuvajo glavo*

(*Spev sadovnjaka*)

Zaktanovo pesništvo je
izrazito samorefleksivno in
razmišljanje o poeziji prežema
ne le *Slamnatega ptiča*, temveč
tudi njegove zgodnejše zbirke.
Pesem, težko ulovljiva,
samosvoja in trmasta, biva »v
svoji boleči nedokončanosti«,
kot je Zaktan zapisal v pesmi
Vse je bilo še isto. Začetni verz,
ki se je v njem naselil »leta dva
tisoč ali morda prej«, ga še
zmeraj preganja:

*preobračal sem ga z besedami,
kakor da se veselo sprehajam
po marmornem robu ali z
robov brišem
droben prah, ki ga bodo za
seboj pustile
mule, ko se bodo kot navadno
vzpele po pobočju*

Tako Zaktan pravi v pesmi *Sledi
mi ptič*. Pesem mu neutrudno
sledi »kot slamnat ptič«, od tod
je zbirka dobila tudi svoj naslov.

Ne samo da Zaktan med
narekovaji pogosto navaja lastne
verze, ki jih je nekoč nekje že
zapisal, ampak v svoji poeziji
vzpostavlja medbesedilni
dialog tudi z drugimi pesniki:
srednjeveškimi, kot sta Malik
Ibn Al-Rajb in Al-Farazdak,
in modernejšimi, kot sta
Konstantin Kavafis in Husein
Al-Barguti. Še posebno
zanimive so v *Slamnatem ptiču*
navezave na klasično arabsko
pesniško izročilo v pesnitvi
Sam in z reko pred seboj. V njej
najbolj izstopa vložena pesem
iz rimanih hemistihov, ki tako
oblikovno kot tematsko črpa
iz različnih srednjeveških
literarnih virov, na primer
poezije iz *Tisoč in ene noči*,
rimane proze srednjeveškega
pisca Al-Hamdanija in še zlasti
iz spisov sufjskega mistika Al-
Nifarija. Zaktanovo pesništvo
je nenehno v gibanju; vrača se k
že izrečenemu in v njem odkriva
nove odtente pomenov, da
lahko glasovi pesnikov zaživijo v
drugačnih kontekstih.

Prevajati Gasana Zaktana
neposredno iz arabščine
pomeni slediti slamnatemu
ptiču, ki se vedno izmakne
takoj, ko ga poskušaš ujeti.
Pa ne samo zaradi jezikovnih
specifik arabščine, kot so na
primer zapleten korenski
sistem, ki omogoča bogato
in večpomensko besedišče,
zelo raznolika raba glagolskih
oblik, izpuščanje kratkih
samoglasnikov pri pisanju in
prožnost besednega reda. Tudi
Zaktanov pesniški izraz, ki je
mestoma gost, metaforičen,
dvoumen in sintaktično
izmuzljiv, se težko povsem
ukloni zakonitostim jezika, kot
je slovenščina. Da bi v prevodu
zazvenel kar se da naravno,
je bilo včasih treba nekatere
verze nekoliko prebesediti, jih
prelomiti, združiti ali si jih
zaradi sintaktične dvoumnosti
interpretirati po svoje. V

tem smislu je zelo pogosto
težavo predstavljal zaimek «,
ki se lahko nanaša tako na
žensko osebo in sploh besede
ženskega spola kot tudi na
mnoštvo neživih stvari, rastlin
ali živali. V arabščini je prav
tako dvoumna raba veznikov,
ki so izrazito večpomenski in
zato odprti za interpretacijo.
Veznik «, denimo, ki se pri
Zaktanu pogosto pojavlja,
lahko največkrat prevajamo
z veznikom »in«, v nekaterih
kontekstih pa uvaja tudi
posledično, pojasnjevalno,
protivno ali vezalno priredje.
Ta dva primera kažeta na
neizogibnost interpretacije
pri prevajanju, saj je prevod
s hermenevtične perspektive
rezultat prevajalčevega
razumevanja izvirnika, ne
pa reprodukcija nekakšnega
fiksiranega pomena. Še kako
res je to pri prevajanju poezije, v
kateri so zvok, pomen in oblika
tesno prepleteni.

Na tematsko-motivni ravni so
bile precejšen izziv Zaktanove
medbesedilne navezave na
druga literarna dela ali njihove
avtorje in kulturne specifične
arabskega sveta, zaradi česar
se je zdelo smiselno izdajo
opremiti z opombami tam, kjer
je to najbolj potrebno. Resda
lahko dobra poezija funkcionira
tudi brez njih, a pojasnila
zaradi kulturne, geografske in
jezikovne oddaljenosti ciljne
kulture zagotovo bogatijo
in poglobljajo razumevanje
izvirnika. Prevajanje je, tako kot
branje, vaja v potrpežljivosti – v
poslušanju glasov in odmevov
jezika drugega, ki se, nenehno v
gibanju, izmikajo dokončnosti.

شباك ستيفاني

يشرف المرق على البيت الذي في «عين مصباح»
كشرفة

للتأمل على رحابة البيت المعلق.

السايق التي جاءت من الفجر مع الناس
ولم تصعد على الأرواح.

أفكار اليمامات على السور
وموسيقى الحاسبات في الحفر.

والشرطي في العشرين من غرة
يشكو لصبي القرن:

لم أطرق على شباك أمي منذ عامين!
المسكون على مهلي
وفي الأعلى، وراء النين،
شباك الفرنسية أرق.

Stéphanijino okno

smrt nadzoruje hišo v Ajn Musbah
kot balkon

robčki, obešeni na liste bazilike ob hiši

molitve, ki so ob zori prišle z ljudmi,
se niso vzpele po stopnicah

na ograji so misli grlic,
s policijske postaje se sliči godba

in dvajsetletni policaj iz Gaze
potoži mlademu peku:

že dve leti nisem potrkal na materino okno!

verniki si za molitev jemljejo čas,
medtem pa je zgoraj, za hišovci,
okno pri Francozinji modro

Gasan Zaktan

Nadja Dobnik: Poetična besedna snov je nekaj, kar je bilo zame vedno oblika kisika in navdiha

Vesna Žarkovič

Slovenci imamo veliko pesniških festivalov, branj poezije, prevajalskih delavnic poezije, rezidenc za pisatelje. Imamo založbe, ki so osredotočene na poezijo, kritiko, promoviramo avtorje, jim omogočamo potovanja, ponujamo rezidence in štipendije. Marsikdo nam zavida, da je slovenski literarni sistem tako zelo bogat in da združuje različne plasti od mainstreama do undergrounda. Del literarnega sistema je tudi Hiša poezije, ki povezuje pesnice in pesnike, prevajalke in prevajalce, ljubitelje in raziskovalce poezije vseh generacij in zemljepisnih širin.

Poetikon je prva slovenska revija za poezijo

Od leta 2006 izdajajo revijo za poezijo in poetično Poetikon, knjižne zbirke Poetikonove lire, Ginko, Sončnica, vsa nora od svetlobe in posebne izdaje. Organizirajo pesniška srečanja in branja poezije, sodelujejo s številnimi slovenskimi in tujimi revijami, založbami, festivali in ustanovami. Hiša poezije deluje prostovoljno in neprofitno, vsa sredstva namenijo za širjenje in ustvarjanje poezije in poetičnega. Poetikon je prva slovenska revija, namenjena poeziji, prevodom poezije, refleksiji pesnikov, predstavitvi slovenskih in tujih pesnikov ter recenzijam pesniških knjig in projektov. Z njo ustvarjajo in širijo prostor, v katerem lahko pesnice in pesniki različnih generacij in iz različnih okolij objavljajo svojo poezijo in se srečujejo s poezijo in refleksijo drugih pesnikov. Revijo Poetikon so leta 2005 ustanovili Ivan Dobnik, Ivo Stropnik in Zoran Pevec. Izhaja s tremi dvojnimi številkami na leto, letna naročnina je 25 evrov. Njen tisk omogoča Javna agencija za knjigo RS, redno izhajanje pa naročniki in avtorji prispevkov. Poetikon kot prva slovenska revija za poezijo ima že 21. leto isti koncept, tretjina objav so

slovenski pesniki vseh generacij in geografskih širin, tudi iz zamejstva. V vsaki številki je tudi rubrika za mlade pesnike, ki šele začenjajo, pa prevodi, refleksije v poeziji in recenzije, kritike ter ocene pesniških zbirk, pojasnjuje predsednica književnega društva Hiša poezije Nadja Dobnik. V zadnjih letih pa je izšlo tudi nekaj števil, posvečenih prevodom slovenske poezije v tuji jezik, in sicer italijanski, srbski, nemški in francoski jezik. Prihodnje leto načrtujejo štiri dvojne številke, ki se vsakič razprostirajo na 208 straneh.

Vsako leto vse izdane revije povežejo približno 150 slovenskih pesnikov in prevajalcev

Včasih se spomnijo tudi obletnice katerega od pesnikov. Veliko revij razdelijo na pesniških branjih, v drugem letu izhajanja so začeli izdajati tudi pesniške zbirke in leta 2006 ustanovili Književno društvo Hiše poezije, kar jim je omogočilo, da so se lahko prijavljali na razpise. Do danes se je zvrstilo več kot 250 knjig. Šeasoma so dali prostor bolj klasičnim in znanim pesnikom, pa tudi mlajšim in manj znanim avtorjem v reviji. V ta namen so ustanovili zbirko Sončnica, vsa nora od svetlobe. Vsako leto 21. marca pa ob svetovnem dnevu poezije v Hiši poezije odprejo razpis in pesnike pozovejo, naj se na nanj prijavijo z izvorno zbirko v slovenščini. »Presenečeni smo bili nad številom prijavljenih knjig,« pove Dobnikova, vsako leto jih je namreč med 70 in 90. Med njimi so tudi dela že znanih imen, kot sta denimo Ivo Svetina in Andrej Medved, imajo pa tudi nabor zelo mladih avtorjev, ki redno objavljajo svoje pesmi ali pa jih prevajajo. Selektorjem ob izbiri prijavljenih del ni treba pojasnjevati, zakaj so se odločili tako, kot so se. Izbor je namreč odločitev posameznega selektorja, ki osebno zagotavlja, da gre za zbirko, vredno objave.

Včasih pa se selektorji med sabo dogovorijo za objavo več zbirk, za katere bi bilo škoda, če ne bi izšle. Letos jih je izšlo sedem. Poleg poezije pa Hiša poezije v zbirki Ginko objavlja tudi prevode romanov in poetične proze.

Ali Slovenci dovolj cenimo pesništvo?

»Nedvomno ga cenimo, to se vidi tudi po številu pesniških zbirk, ki jih dobimo na razpis Sončnica.« Prvo leto je prispelo več kot 80 zbirk, iz katerih je razvidno, da pisanje avtorjem pomeni način izražanja, željo, da z besedami izražajo tisto, kar čutijo. Težko pa je oceniti, koliko ljudi dejansko bere poezijo. »Želja je seveda, da bi jo bralo čim več. Od nekdanj sem jo brala, poetična besedna snov je nekaj, kar je bilo zame vedno oblika kisika, navdiha. Ko sem začela študirati jezike, francoščino in italijanščino, sem imela veliko željo, da bi prevedla tuje pesnike v slovenščino. Pri tem mi je neizmerno pomagal radijski urednik Venio Taufer, ki me je spodbujal k prevajanju. Večno mu bom hvaležna za to podporo. Branje poezije me vedno nagovori na način, da se lotim tudi prevodov.«

Hiša poezije čez 10 let?

»Pravzaprav ne dosti drugače kot danes, mislim, da smo že zdaj na pravi poti, ki je smiselna, želimo pa si še bolj načrtnega prevajanja vrhunskih avtorjev iz zakladnice svetovne poezije. Morda imamo malce zadrege s prevajalci za najzahtevnejše avtorje, vsekakor bomo nadaljevali vizijo širjenja in prevajanja poezije, odprti pa bomo še naprej za vse umetnike in vse generacije z izdajanjem poezije v Poetikonovih lirah, kjer je vrhunska klasična poezija, z razpisom za sodobne avtorje v Sončnici in poetično prozo v zbirki Ginko. To je naša vizija literarnega ustvarjanja skozi poezijo in poetično, skozi lepoto jezika in izražanja skozi besede.« Je branje poezije drugačno od

proze? »Vsekakor je predvsem počasnejše in bolj zbrano. Zajema različne tematike, od zelo realističnih, praktičnih, povsem vsakdanjih, pa do liričnih, kontemplativnih, povezanih z naravo, pogosto tudi s stiskami in travmami v terapevtski funkciji. Svojim občutjem pesnik doda neki red in vpogled v to, kar se mu dogaja. Svoje stiske in nelagodje izrazi v pesmi, kar je sredstvo izražanja in reflektiranja sveta, iskanje odgovorov.« Te vsebine se pojavljajo zlasti pri avtorjih iz zbirke Sončnice, ki zajemajo zelo pestre tematike in različne horizonte. Prevode poezije vidi kot večji izziv, ki zajema neke skrivnosti in nedorečenosti in sili prevajalca v iskanje te neizrečenosti, njen moto pri prevajanju pa je misel Radojke Vrančič, da če zmore francoščina, zmore tudi slovenščina. Seveda pa se je treba potruditi za razumevanje in interpretacijo različnih svetov v različnih jezikih. Poezija kot taka pretresa, tolaži, prebujajo, izostri dojemanje in spodbuja k delovanju, še poudari Nadja Dobnik.

UREDNIŠTVO

Cvetka Bevc, Ivan Dobnik (odgovorni urednik), Nadja Dobnik, Zoran Pevec, Andraž Polič, Marcello Potocco in Sandi Radovan.

MEDNARODNI SVET

Eduard Akulin, Amedeo Anelli, Marko Kravos, Duško Novaković, Gančo Savov, Tomaž Šalamun(+), André Velter.

Dr. Nadja Dobnik je docentka za prevodoslovje in lektorica za francoski jezik. Diplomirala je leta 1989 na Filozofski fakulteti v Ljubljani iz francoskega in italijanskega jezika ter primerjalne književnosti. Po magistrskem študiju andragogike s področja didaktike tujih jezikov in izobraževanja na daljavo je leta 2011 doktorirala iz didaktike prevajanja. Na Ekonomski fakulteti je od leta 1995 nosilka predmetov poslovne francoščine, je avtorica več učbenikov za poslovno francoščino in soavtorica učbenikov za poslovno italijanščino. Od leta 1999 sodeluje z Oddelkom za prevajalstvo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer poučuje prevajanje iz francoščine in kot mentorica vodi prevajalske projekte s študenti. Na področju literarnega prevajanja je uveljavljena prevajalka francoskih in italijanskih sodobnih klasikov in avtorica številnih študij in spremnih besed. Raziskovalno se ukvarja z didaktiko prevajanja in uporabno lingvistiko, predvsem z analizo napak v prevodih in uporabo orodij UI v izobraževanju. Je članica Društva prevajalcev in tolmačev Slovenije, Slovenskega društva učiteljev tujega strokovnega jezika, Društva slovenskih književnih prevajalcev, uredniškega odbora Hieronymusa, Revije o prevajalstvu (DSKP), predmetno razvojne skupine za francoščino pri Zavodu RS za šolstvo in več raziskovalnih skupin s področja prevajalstva in poslovnih jezikov.

FESTIVAL OBRTI IN PODJETNIŠTVA – HVALA VSEM, KI VERJAMETE V MOČ SODELOVANJAJ!

Iskrena hvala vsem sponzorjem, ki ste s svojo podporo in sodelovanjem omogočili izvedbo Festivala obrti in podjetništva. Visoko cenimo sodelovanje vseh, ki prepoznate pomen povezovanja, promocije lokalnega gospodarstva ter sodelovanja z lokalno skupnostjo. Vaša podpora je med drugim izraz skupnih vrednot, zaupanja in zavedanja, da je uspeh moč graditi le skupaj. Iskrena hvala, ker soustvarjate prostor, kjer podjetništvo raste in se povezuje!

Potni list

V temi, ki je posrkala vso barvo iz mojeja potnega lista, me niso prepoznali in moja rana je bila zanje zgolj motiv za turista, ki bi fotografirajo. Niso me prepoznali, ah! ... Ne pusti moje dlani brez sonca, kajti drevo ve zame in pozna me vsaka pesem dežja. Ne zapusti me bledega kot luna.

Vsi ptiči, ki so sledili moji dlani do vrat daljnega letališča vsa žitna polja vse ječe vsi beli grobovi vse meje vsi robcji, ki so mahali vse oči so bile z menoj, pa so jih izbrisali iz potnega lista.

Oropan imena, oropan pripadnosti, brez zemlje, ki sem jo lastnoročno obdeloval? Jobovi kriki so danes napolnili nebo: »Ne postavite me dvakrat za vzgled!« Gospoda moja! Spoštovani preroki, ne sprašujte dreves po imenu, ne sprašujte dolin po materi. S čela se mi utrga meč luči in iz roke mi izbruhnejo vode reke. Vsa ljudska sreča so moje državljanstvo. Lahko mi vzamete potni list.

Mahmud Darviš

(Ljubljena se zbujajo, 1969) prevedla Barbara Skubic

Kultura - pomemben človekov vzvod

Mohamad Abdul Monaem

أصدقائي الذين هناك الان

أصدقائي الذين هناك ...
أصدقائي الذين يسعدون نلال الله في رام الله
العابرون من الكروبولوس الأديان في القدس
القائضون زيتون السماوات
المعاصرون زيتون لشعر المجادلة
تداوي به جراح يسوع
وبجدلية شعرها الأخرى تهدد براق النبي عليه يصل

أصدقائي يرسلون لي عبر الهواتف مقاطع فيديو لبلادي
وصورة اسمي على قبر أبي
كي أعصر ما تبقى في من زيت الحنين
وأرميه بيننا بحراً متوسطاً ترعى فيه
كلاب البحر وسفن العابرين .

Moji prijatelji, ki so zdaj tam

Moji prijatelji, ki so tam ...
Moji prijatelji, ki plezajo na božje hribe v Ramali
Mimo Akropole religij v Jeruzalemu
Tiisti, ki obirajo nebeške oljke
Stiskalniki njegovega olja za Magdalena lase
Jezusove rane so zaceljene
Z drugo kito njenih las Buraq grozi preroku, naj moli

Moji prijatelji mi na svoje telefone pošiljajo videoposnetke moje države
In slika mojega imena na očetovem grobu
Da iz sebe iztisnem preostalo olje nostalgije
In ga vrzi med naju v Sredozemsko morje, kjer se pase
Morski pes in mimoidoče ladje.

Menim, da sta umetnost in literatura dali palestinskemu vprašanju globalni prostor, svet pa se je veliko naučil o našem problemu in se z nami solidariziral. Kot zagovorniki miru smo z literaturo in poezijo na primer dosegli večjo solidarnost kot tisti, ki so bili proti nam. Palestinska kulturna scena ima na desetine mednarodno znanih pesnikov, kot so Mahmud Darviš, Samah Al Kasim, Tawfiq Ziad,

prinaša vtise in razmisleke razseljenih oseb, vezane tako na osebne izkušnje kot sistemske probleme. Opisujemo občutke brezdomstva, obravnavamo teme, povezane z nasiljem, rasizmom, razrednim bojem, zgodovino in prihodnostjo migracij ter vsakdanjim življenjem v begunskih taboriščih. Z ljudmi na poti in begunci smo se veliko pogovarjali, kakšno vsebino si želijo pripovedovati, kakšnih zgodb o njihovi izkušnji trenutno manjka, kdo naj bo publika ...

Velja poudariti, da je treba pri ljudeh, odrinjenih na rob vidnosti, prepoznati več kot le njihovo odrinjenost in trenutno situacijo. Upam, da s tovrstnim projektom s sodelavci pomagamo odpirati diskurz o avtonomiji migrantskih glasov, ki so, kot rečeno, veliko več kot le pričevalci zgodb o bedi in nasilju – čeprav je tudi to za vse sodelujoče pomemben element pripovedi, ki ga moramo mi, ki smo v varnem zavetju svojih

Zadnje besede Gaze

Dober večer, svobodni svet. Dober večer, civilizirani svet.

«Kdo ste?» se sprašuje svet.

Mi smo množice divjakov, teroristov, staroselci ameriške celine, iztrebljeni prebivalci Avstralije, afriški sužnji.

Mi smo evropska rdeča reka Donava, ki je med dvema vojnama spremenila svojo barvo.

Mi smo pepel. Judje holokavsta, mi smo pozabljeni masakri Sirije, mi smo pomaranče Palestine.

Dober večer, svobodni svet. Upamo, da nismo nadležni, tu smo šele v zadnjem prizoru in se ne bomo več vrnili. Zahtevamo samo pravico, da si pogledamo v oči, preden se poslovimo, kajti morilec ima nadzor tudi nad tem. Morilec prireja resnico in poskrbi, da bomo ubiti, preveri naš utrip in pazi se svoje vesti, saj smo mrtvi, ti pa si živ, pij našo kri, kolikor hočeš, preden se posuši, in pazi, pazi, da ustaviš vojno.

domov, slišati. Zato se mi zdi pomembno, da smo s sodelavci načeli tudi temo razrednega boja, ki je še kako povezan z migracijami in imperialno zgodovino Evrope. Časopis, ki je nastajal na delavnicah z razseljenimi skupnostmi in sta ga izdali Moderna galerija in Založba ZRC, je na voljo v angleščini, z naslovom *A Memory Without Evidence*.

Žaljive posnetke vojne med Izraelom in Palestino seveda spremljam. Grozno je, kako nekateri ljudje izgubljajo človečnost. Glede na zadnje ankete kar 90 odstotkov izraelskih Judov razmišlja, da izraelska vojska v Gazi uporablja ustrezno silo ali da je celo premalo surova. To je zstrašujoče. Razčlovečenje je postalo normalizirano. Takšne primere poznamo iz zgodovine, a zdaj jih spet spremljamo, vendar številne pomembne države še zmeraj ne ukrepajo.

V srcu Vipavske doline,
kjer se nežni dotiki sonca prepletajo z živahnim značajem burje,
se v vasi Male Žablje,
nahaja vinogradniška kmetija Branka Brataševca.
Kmetija obsega okoli 10 ha vinogradov,
ki se raztezajo na sončnih legah v okolici vasi.
V vinogradih so posajene skrbno izbrane sorte.
Pri izbiri sort smo upoštevali podnebne in talne razmere
prav tako pa tudi tradicijo.

Pod blagovno znamko Vina Brataševca

ponujamo tako odprta kot vstakleničena vina.

Med belimi vini so na voljo

Chardonnay, Malvazija, Sauvignon, Beli Pinot ter Zelen.

Med rdečimi vini pa lahko izbirate med sortami: **Cabernet Sauvignon, Merlot, Refošk in Rose.**

Naši penini **Rose in Zelen** ne pustita ravnodušnih niti najbolj zahtevnih ljubiteljev penin.

Vsa vina odlikujejo svežina, sadnost in harmoničnost okusov.

Vina lahko poskusite v naši domači vinski kleti ter v vinskih kletih v Ljubljani na Hrenovi ulici 19 in Celovski cesti 159.

Vina Brataševca
Male Žablje 10a, 5263 Dobravlje
t:+38641 504 504

Vedno živa

Ne, ljuba domovina! Čeprav te drobi mlin trpljenja v blodnjaku krivic in bolečin. Ne bodo ti uspeli iztakniti oči draga moja domovina, ne. Naj ubijejo vse upe in vse sanje, naj kradejo svobodo dela in gradnje, naj rušijo, zažigajo. Iz nesreče, hude žalosti, iz lepke krvi z naših sten, iz trepeta smrti in življenja ponovno vstanemo, ti naša globoka rana, naše trpljenje, naša velika ljubezen.

Fadva Tukan

prevedla Mohsen Alhady
in Margit P. Alhady.

ART VITAL

ART VITAL

ARNA / KRAJNA / CUKR

ARNA / CUKRARNA / CUKRARNA / CUKR

12 let tandema Ulay / Marina Abramović 30. 11. 2025—3. 5. 2026

Vstopnice na voljo
na cukrarna.art

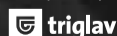
Razstavo omogočata

Generalna pokroviteljka

Glavna pokroviteljka

Pokroviteljka

Glavna medijska partnerja

Medijski partnerji

Partnerji

Uradna prodaja vstopnic

